

TALLINNA LINNAVOLIKOGU

OTSUS

Tallinn

17. juuni 2010 nr 145

Tallinna eelarvestrateegia aastateks 2011-2014

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg 3 p 2, Tallinna Linnavolikogu 25. veebruari 2010 määruse nr 13 Tallinna arengudokumentide menetlemise kord § 19 lg-te 1-4 alusel ja kooskõlas Tallinna põhimääruse § 6 lg 3, Tallinna Linnavolikogu 27. novembri 2003 määrusega nr 59 kinnitatud Tallinna linna eelarve koostamise, vastuvõtmise ja täitmise korra p-ga 6 ning tulenevalt linnavalitsuse ettepanekust

1. Kinnitada Tallinna eelarvestrateegia aastateks 2011-2014 vastavalt lisale.
2. Tunnistada kehtetuks Tallinna Linnavolikogu 29. mai 2008 otsus nr 87 Tallinna eelarvestrateegia aastateks 2009-2012.
3. Tallinna Linnakantseleil avaldada otsus Tallinna linna veebilehel.
4. Otsust on võimalik vaidlustada Tallinna Halduskohtus (Pärnu mnt 7, Tallinn 15082) 30 päeva jooksul arvates otsuse teatavakstegemisest.

Toomas Vitsut
Tallinna Linnavolikogu esimees

Tallinna Linnavolikogu 17. juuni 2010

otsuse nr 145

LISA

Tallinna eelarvestrateegia aastateks 2011-2014

Sisukord

1. Sissejuhatus. 2

1.1. Eesti makromajanduslik areng. 2

1.2. Tallinn Eesti majandusruumis. 5

2. Linna finantspositsiooni arengud. 13

2.1. Tulemi aruanne ja prognoos. 13

2.2. Muutused bilansis. 19

3. Ülevaade linna tulubaasist 24

4. Ülevaade linna lähiaastate eesmärkidest ja tegevustest 34

5. Finantseerimine. 37

6. Rahavood. 40

7. Kokkuvõte. 41

1. Sissejuhatus

Tallinna eelarvestrateegia koostamise lähtealuseks on strateegia Tallinn 2025, Tallinna arengukava, Eesti Keskerakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna koalitsioonilepe Tallinna juhtimiseks aastatel 2009-2013,

riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013, valdkondade rakenduskavad nimetatud strateegia elluviimiseks ning majandusarengu prognoosid aastani 2014.

Linna eelarvestrateegia koostamise peaesmärgiks on kindlustada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus keskpikas perspektiivis. Eelarvestrateegia hõlmab nelja eelseisvat eelarveaastat. Linna strateegilistest eesmärkidest lähtudes on määratletud kavandatavate kulude ja investeeringute mahud ning koostatud linna eelarve tulude prognoos ja linna laenustrateegia.

1.1. Eesti makromajanduslik areng

Enamuses Euroopa Liidu riikides algas majanduslangus 2008. aasta IV kvartalis, kuid tervikuna 27 liikmesriigi majandus 2008. aastal siiski veel kasvas 0,8%. Eeskätt kinnisvaraturu ja sellega seotud majandussektorite hangumise tulemina jõudis Eesti majandus langusfaasi juba 2008. aasta II kvartalis ning aasta lõpus lisandus sellele täiendavalt ka ülemaailmse finantskriisi mõju. Eelnimetatud asjaolude koosmõjul vähenes Eesti sisemajanduse kogutoodang 2008. aastal 3,6%.

2009. aastal vähenes sisemajanduse kogutoodang Euroopa Liidu riikides keskmiselt 4,2%, Saksamaal 5%, Suurbritannias 4,9%, Soomes 7,8%, Rootsis 4,9%, Ameerika Ühendriikides 2,4%, Venemaal 7,9%, Jaapanis 5%. Samas vähenes Eestis sisemajanduse kogutoodang 2009. aastal 14,1%, meist suurem langus oli Euroopa Liidu riikidest vaid Lätis ja Leedus.

Eesti tööstustoodang vähenes 2009. aastal 2008. aastaga võrreldes 26%, ehitustööde maht 28% ning ettevõtete kasumlikkus enam kui kaks korda. Kahjumis oli nii põllumajandus- ja metsamajandus-, majutus- kui ka tootlustussektor. Ettevõtete müügitulu vähenes ligi 20% ning nad investeerisid ligi neljandiku vähem kui eelneval aastal. Eksport vähenes jooksevhindades 24% ning import 33%.

Üha suuremaks probleemiks kujunes tööpuuduse kasv. Registreeritud tööpuudus kasvas 2009. aasta lõpuks 87,3 tuhande inimeseni, s.o 56,9 tuhande inimese võrra. Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2009. aasta detsembris Eestis tulu saajate arv ligi 45 tuhande inimese võrra väiksem kui aasta tagasi. Tulu saajate keskmine deklareeritud tulu oli 2009. aastal 12,3 tuhat krooni kuus, langedes aastaga 4,8%. 2009. aasta detsembris oli aga keskmine tulu juba 10,9% väiksem kui 2008. aasta samal perioodil. Seoses tööhõive ja keskmise palga langusega vähenes elanike kindlustunne ja tarbimine. Jaekaubandusettevõtete jaemüük püsivalt vähenes aastaga 15%.

Majandussurutise negatiivne mõju riigieelarvele avaldus varem kui kohalikele eelarvetele. Põhjuseks on riigieelarve ja kohalike eelarvete tulude struktuuri erinevus. Kuna riigieelarve tulud on üles ehitatud eeskätt kaudsetele maksudele, siis tootmise ja tarbimise kiire vähenemise mõjud avaldusid pea koheselt käibemaksu ja aktsiiside kavandatust tagasihoidlikumate laekumiste näol, mis moodustavad märkimisväärse osa riigieelarve tuludest.

Riigieelarve tulud ilma Euroopa Liidu toetusteta vähenesid 2009. aastal 2008. aastaga võrreldes 4 746 miljonit krooni ehk 6,1%, sh maksutulud 6 589 miljonit krooni ehk 9,4%. Seoses Euroopa Liidu vahendite eraldamisega 13 miljardi krooni ulatuses olid riigieelarve tulud 2009. aastal aga 830 miljonit krooni ehk 1% suuremad kui 2008. aastal. Riigieelarve kulud vähenesid 2009. aastal 2 781 miljonit krooni ehk 3,1%. Valitsemissektori koondeelarve puudujääk oli 1,7% SKP-st.

Majandussurutise mõju kohalike omavalitsuse tulubaasile avaldus mõningase nihkega 2009. aasta algusest eelkõige tulumaksu laekumise vähenemise näol, mis tulenes tööhõive vähenemisest ja keskmise palga langusest. Kohalike omavalitsuste eelarve tulubaas vähenes 2009. aastal tunduvalt rohkem kui riigieelarve tulubaas, sest lisaks majanduslangusest tulenevale tulumaksu ja muude eelarvetulude väiksemale laekumisele vähendas riik omavalitsusüksustele eraldatava tulumaksu määra ja toetusi riigieelarvest. Seega riigieelarve positsiooni parandamine toimus osaliselt kohalike omavalitsuste eelarvepositsiooni nõrgendamise arvel.

Rahandusministeeriumi andmetel vähenesid 2009. aastal kohalike omavalitsuste tulud 2 541 miljonit krooni ehk 11,2%, sh maksutulud 1 603 miljonit krooni ehk 12,9% ning toetused 823 miljonit krooni ehk 11,2%. Tulubaasi languse tõttu olid omavalitsuste kulud 2009. aastal 2 490 miljonit krooni ehk 10,5% väiksemad kui 2008. aastal. Tallinna linna eelarve tulud 2009. aastal moodustasid koos toetustega kokku 6 216 miljonit krooni, mis oli 869 miljonit krooni ehk 12,3% vähem kui 2008. aastal.

Eesti järgnevate aastate majanduseareng sõltub oluliselt ettevõtlussektori võimest kohaneda muutunud tingimustega ja riigi suutlikkusest kiiremini kasutusele võtta Euroopa Liidu vahendid ning rakendada ekspordi toetamise ja majanduse elavdamise programme. Arvestades asjaolu, et eelnevatel aastatel kasvas Eesti majandus laenuvahendite toel üle oma jätkusuutlikkuse taseme ning suur osa laenurahast kasutati pigem kinnisvarasektoris, mitte ekspordipotentsiaali tõstmiseks, võib eeldada, et majanduse restruktureerimine toimub pigem pankrottide ja varade ümberjaotamise kaudu, mis on paratamatult valulik ja aeganõudev protsess.

Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangu kohaselt ootab Eesti majandust ees pigem pikaajaline madalseis ja taastumine saab olema ülimalt vaearikas. Nii valitsus- kui ka erasektor peaksid täna oma pingutustes keskenduma pigem majandusstabiilsuse ja jätkusuutliku kasvu alustalade kindlustamisele. Rahvusvaheline Valuutafond tõdeb, et majanduse taastumist pidurdab oluliselt ka kiire arengu aastail tekkinud suur eraisikute ja ettevõtete laenukoormus. Rahvusvahelised kogemused viitavad sellele, et kõrge võlatase pidurdab tarbimise ja investeringute taastumise kiirust. Reaalsektori võlatase moodustab täna ligikaudu 150% sisemajanduse koguproduktist (edaspidi *SKP*) ning erasektori võlakoormus on Eesti jõukuse ja sissetulekute taset arvestades liialt kõrge.

Euroopa Komisjoni, Rahvusvahelise Valuutafondi, Eesti Panga, Rahandusministeeriumi, Eesti Konjunktuuriinstituudi ja mitmete pankade prognooside kohaselt algab majanduse kasv Eestis 2010. aastal. Samas oli 2009. aasta IV kvartalis majanduslangus veel jätkuvalt kõrge - 9,5%. Kahjuks vähenes esialgsel andmetel Eesti sisemajanduse koguprodukt ka 2010. aasta esimeses kvartalis eelmise aasta sama kvartaliga võrreldes 2%. Selle aasta I kvartaliks on *SKP* hinnamõjusid arvestades langenud 2005. aasta I kvartali tasemele. 2010. aasta I kvartalis kasvas lisandväärtus põllumajanduses, metsamajanduses, mäetööstuses, töötlevas tööstuses, elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuses ning kinnisvara, rentimise ja äritegevuse tegevusalal. Ekspordi maht kasvas I kvartalis 17%. Eesti Panga arvates on aasta alguse majanduse elavnemine toimunud eelkõige tänu välisnõudlusele ning tööstustoodangu maht on kasvanud põhiliselt kasutamata tootmisvõimsuste rakendamisele. Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetel on tööstuse ressurssidest aprillis kasutusel vaid kaks kolmandikku ning seetõttu on uute investeringute maht tagasihoidlik. Rahvusvaheline Valuutafond tõstis 2010. aasta maailma majanduskasvu prognoosi 4,2%-le, seda aga põhiliselt Hiina, India ja Ameerika Ühendriikide vedamisel. Euroala prognoosiks jäi endiselt vaid 1%, sh Eestis 0,8%.

Alljärgnevalt on esitatud Euroopa Komisjoni, Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga nägemus järgmiste aastate majandusarengu kohta.

Tabel 1. Euroopa Komisjoni majandusarengu prognoos (%)

Riigi/ühenduse nimetus	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	tegelik	tegelik	tegelik	tegelik	prognoos	prognoos
Euroopa Liit (EL 27)	3,2	2,9	0,8	-4,2	1	1,7
Euro ala	3	2,7	0,6	-4,1	0,9	1,5
Saksamaa	3,2	2,5	1,3	-5	1,2	1,6
Suurbritannia	2,9	2,6	0,6	-4,9	1,2	2,1
Soome	4,9	4,2	1	-7,8	1,4	2,1
Rootsi	4,2	2,6	-0,2	-4,9	1,8	2,5
Poola	6,2	6,8	5	1,7	2,7	3,3
Ameerika Ühendriigid	2,7	2,1	0,4	-2,4	2,8	2,5
Jaapan	2	2,3	-0,7	-5,2	2,1	1,5
Hiina	11,7	13	9,7	8,7	9,6	9,5
Venemaa	7,7	8,1	5,6	-7,9	2,3	2,7
Leedu	7,8	9,8	2,8	-14,8	-0,6	3,2
Läti	12,2	10	-4,6	-18	-3,5	3,3
Eesti	10,0	7,2	-3,6	-14,1	0,9	3,8

Allikas: Eurostat

2009. aasta kohta on esitatud esialgsed andmed.

Tabel 2. Eesti majandusarengu prognoos

Eesti majandusnäitajad 2006-2014	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
SKP jooksevhindades (mld kr)	207	244,5	251,5	214,8	213,4	226,3	241,5	257,4	274,2
SKP püsihindades (mld kr)	155,3	166,5	160,5	137,9	139,2	144,8	150,9	156,9	162,6
SKP nominaalkasv (%)	18,2	16,5	2,9	-14,6	-0,7	6,0	6,7	6,6	6,5
võrdluseks Eesti Panga prognoos				-14,6	-0,6	4,4	4,7		
SKP muutus püsihindades (%)	10,0	7,2	-3,6	-14,1	1,0	4,0	4,2	3,9	3,7
võrdluseks Eesti Panga prognoos				-14,1	1,0	4,0	3,3		
võrdluseks Euroopa Komisjoni prognoos				-14,1	0,9	3,8			
Tarbijahinnaindeks (%)	4,4	6,6	10,4	-0,1	1,1	2,0	2,4	2,7	2,7
Tööhõive (tuhat inimest)	646,3	655,3	656,6	595,8	576,4	579,3	588,6	601,5	614,7
Tööhõive muutus (%)	6,4	1,4	0,2	-9,2	-3,3	0,5	1,6	2,2	2,2
võrdluseks Eesti Panga prognoos				-9,2	-2,7	1,4	1,1		
Tööpuuduse määr (%)	5,9	4,7	5,5	13,8	15,5	13,9	11,9	9,5	7,0
võrdluseks Eesti Panga prognoos				13,8	16,0	14,5	13,2		
võrdluseks Euroopa Komisjoni prognoos				13,8	15,8	14,6			
Keskmine brutokuupalk (krooni)	9 407	11 336	12 912	12 317	11 972	12 265	12 682	13 215	13 770
Keskmise brutopalgala muutus (%)	16,2	20,4	13,9	-4,6	-2,8	2,5	3,4	4,2	4,2
võrdluseks Eesti Panga prognoos				-4,6	-3,8	1,2	3,2		
Reaalpalga muutus (%)	11,6	11,6	3,2	-4,5	-3,8	0,4	1	1,5	1,5
Kaupade ja teenuste eksport (%)	8,3	1,5	-0,7	-11,2	6,3	8,0	8,8	8,5	7,8
Eratarbimise muutus püsihindades (%)	12,8	7,8	-4,8	-18,5	-5,4	2,0	3,9	3,7	3,8
Valitsussektori tarbimise muutus (%)	1,8	3,9	4,1	-0,5	-1,4	1,0	1,1	2,6	3,4
Jooksevkonto (% SKP-st)	-16,7	-18,1	-9,4	4,6	6,5	5	2,3	-1	-3
Eelarve tasakaal (% SKP-st)	2,3	2,6	-2,8	-1,7	-2,5	-2,2	-1,4	-0,5	0,1

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Pank ja Eurostat

2006.-2009. aasta kohta on tabelis tegelik täitmine ning 2010.-2014. aasta kohta prognoos.

Vaatamata oodatavale majanduse tõusufaasile ei saavuta Eesti lähiaastatel veel 2007. aasta taset. Rahandusministeeriumi prognoosile tuginedes on Eesti sisemajanduse kogutoodang püsihindades 2014. aasta lõpus veel alla 2007. aasta taset, tööhõive osas ületame 2013. aastal 2005. aasta taseme ning keskmise palga osas ületame 2013. aastal 2008. aasta taseme.

Joonis 1. Eesti sisemajanduse koguprodukt võrreldes 2005. aastaga

2008. aastal oli Eesti sisemajanduse koguprodukti osas elaniku kohta ostujõu standardi alusel 68,2% tasemel Euroopa Liidu keskmisest ehk 21. kohal.

1.2. Tallinn Eesti majandusruumis

Aktiivne majandustegevus on koondunud Tallinna, kelle panus Eesti SKP-sse on Statistikaameti andmetel ligi 50%. Üle 76% lisandväärtusest loodi Tallinnas tertsiaarsektoris, s.o hulgi- ja jaekaubanduse, hotellide ja restoranide, finantsvahenduse, kinnisvara, avaliku halduse, hariduse, tervishoiu, veonduse, side jm sotsiaal- ja isikuteeninduse valdkonnas. Kui 2008. aastal^[1] moodustas SKP elaniku kohta Eestis 185 tuhat krooni, siis Tallinnas oli see esialgse arvestuse alusel ligi 290 tuhat krooni ehk 60% üle keskmise. Ligikaudu 4/5 otseinvesteeringutest Eestisse on tehtud Tallinna ja Harjumaale. Tallinna osakaal Eesti ekspordis on 38% ja Eestis müüdid kaupade ja teenuste mahust enam kui 2/3 ning viimastel aastatel pidevalt kasvanud.

Tabel 3. Eesti sisemajanduse kogutoodang jooksevhindades regiooni

Maakond, linn	2006			2007		
	mln	osatäht-sus (%)	elaniku kohta	mln	osatäht-sus (%)	elaniku kohta
Kogu Eesti	206 995,9	100,0	153,9	244 503,7	100,0	182,2
Harju maakond	125 181,8	60,5	240,1	145 976,9	59,7	279,3
sh Tallinn	104 071,7	50,3	262,7	120 343,3	49,2	303,2
Hiiu maakond	946,0	0,5	92,5	1 079,8	0,4	106,2
Ida-Viru maakond	15 642,3	7,6	90,5	18 746,8	7,7	109,2
Jõgeva maakond	2 565,2	1,2	68,8	3 023,2	1,2	81,5
Järva maakond	3 498,5	1,7	96,0	4 262,6	1,7	117,3
Lääne maakond	2 630,9	1,3	94,5	3 058,9	1,3	110,4
Lääne-Viru maakond	6 752,5	3,3	99,6	8 360,1	3,4	123,7
Põlva maakond	2 314,9	1,1	73,4	2 832,5	1,2	90,2
Pärnu maakond	10 099,0	4,9	113,5	12 218,6	5,0	137,7
Rapla maakond	3 087,5	1,5	83,7	3 663,3	1,5	99,7
Saare maakond	3 575,3	1,7	101,9	4 262,7	1,7	121,9
Tartu maakond	20 308,7	9,8	136,3	24 466,0	10,0	164,2
sh Tartu linn	16 679,1	8,1	163,9	19 962,6	8,2	195,8
Valga maakond	2 640,7	1,3	76,2	3 078,1	1,3	89,3
Viljandi maakond	4 792,2	2,3	85,0	5 698,7	2,3	101,6
Võru maakond	2 960,5	1,4	76,9	3 775,6	1,5	98,7

Joonis 2. Regioonide osatähtsus sisemajanduse kogutoodangust 2007. aastal (protsentides)

Tallinna ettevõtetest on valdav osa väikeettevõtted. Tallinnas paikneb ligi 34 tuhat tegutsevat ettevõtet, mis on 44% Eesti ettevõtete arvust. Nendest 88%-l on vähem kui 10 töötajat. Üle 250 töötajaga ettevõtteid on 111, s.o kõigest 0,3% ettevõtete üldarvust. Kesk- ja Ida-Euroopa 500 suurema ettevõtte hulgas on vaid Tallink Grupp ja BLRT Grupp. Ekspordile suunatud tootearendus toimub põhiliselt rahvusvaheliste ettevõtete Tallinnas paiknevates tütarettevõtetes. 25% Tallinna ettevõtetest tegutseb hulgi- ja jaekaubanduse valdkonnas, 16% ettevõtetest tegeleb kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevusega, 12% ehituses, 8,7% veonduses ja laonduses, 8,1% kinnisvara valdkonnas ja 6,8% töötleva tööstuse valdkonnas. 87,9% ettevõtetel olid Eesti päritolu eraomanikud ja 12%-l välismaa omanikud.

Tallinna osakaal Eesti tööstustoodangu mahus on viimastel aastatel mõnevõrra vähenenud seoses paljude ettevõtete ümberasumisega. Linna lähipiirkondadesse on rajatud mitmeid tööstusparke, kus ettevõtjatel on avaramad tingimused tootmise laiendamiseks. Tallinna suurlinnastu tekkimine ja pendelränne tekitavad samas üha suuremaid transpordiprobleeme, mille lahendamine on jäetud põhiliselt Tallinna ülesandeks.

Tootmise ümberpaiknemine toimub ka Tallinna-siseselt. Paljud linna ettevõtted on siirdunud kasvavatesse tööstuspiirkondadesse - Betooni tänava, Peterburi tee, Suur-Sõjamäe, Astangu ja Männiku piirkonda. Suuremateks arenduskeskusteks on kujunemas Ülemiste City ja Tallinna Tehnoloogiapark Tehnopol ning

linna ettevõtte AS Tallinna Tööstuspargid. Ettevõtluse arendamiseks on nii linn kui Tehnopol asutanud ettevõtlusinkubaatoreid.

Ülemiste City eesmärgiks on rajada 10 aasta jooksul endise Dvigateli tehase territooriumile kaasaegne linnaosa. Arendusprojekt hõlmab büroosid, tootmishooneid ja messikeskust, kus leiavad endale uue töökoha ligi 30 tuhat inimest.

Tehnoloogiapargis Tehnopol asuvad erinevad teadmistel põhinevad ettevõtted. Eelmise aasta lõpuks oli Tehnopoly koondunud üle 150 ettevõtte ligi 1,3 tuhande töötajaga. Siin asub Eesti suurim äriinkubaator, kus tegutseb 26 alustavat ettevõtet. Samas paiknevad ka Tallinna Tehnikaülikool, IT Kolledž ning 5 teadusrakenduskeskust üle 12 tuhande tudengi ja 1,2 tuhande teadlasega.

AS Tallinna Tööstuspargid koondab 3 tööstusparki: Tondiraba, Betooni tänava ja Suur-Sõjamäe tööstuspargi. Väljaehitatud tehnovõrkudega kruntidel on ettevõtjatel võimalik ehitada tootmis- või ärihooned. Ettevõtja kasuks seatakse hoonestusõigus hilisema õigusega maa välja osta.

Kui Eesti rahvaarv pidevalt väheneb, siis Tallinna rahvastikuregistri järgne rahvaarv on viimastel aastatel kasvanud. Tallinnas oli 2010. aasta 1. jaanuaril 406 703 elanikku, mis on 2 698 inimese võrra rohkem kui aasta varem. 2008. aastal kasvas linna elanikkond 2 633 inimese võrra. Tallinna rahvaarv kasvas nii loomuliku kui mehhaanilise iibe tagajärjel. Tallinn on Eesti tööjõuturu keskus. Siin on parim töökohtade valik ja kvaliteetne elukeskkond. Viimastel aastatel on pealinna regioonis toimunud olulised muutused elanike elukohaeelistustes. Oluliselt on pidurdunud inimeste ümberasumine infrastruktuurita uutesse linnaäärsetesse magalatesse. Ka majanduskriisi tõttu mujal Eestis töö kaotanud inimesed tulevad sageli tööd otsima Tallinna, suurendades nii linna elanikkonda. 2009. aastal registreeris oma elukoha Tallinna aadressil 12 068 inimest ning Tallinnast lahkus 9 606 inimest. Samuti on sündide arv Tallinnas viimastel aastatel reeglina kasvanud, kuigi 2009. aastal oli võrreldes 2008. aastaga väike langus. 2009. aastal sündis Tallinnas 5 151 last, mis on 344 last vähem kui 2008. aastal, samas ületas sündide arv surmajuhtude arvu 801 võrra. 1. juuliks 2010 oli Tallinna rahvastikuregistrijärgne rahvaarv kasvanud juba 410 050 inimeseni.

Tabel 4. Tallinna rahvastikuregistrijärgne elanikkonna muutus 2008-2010

Rahvastikusündmus	2008	2009	2010
Elanikkond 1. jaanuari seisuga	401 372	404 005	406 703
Loomulik iive	1 089	801	
sh sündide arv	5 495	5 151	
surnute arv	4 406	4 350	
Mehhaaniline iive	2 020	2 462	
sh registreeris Tallinna aadressil	11 117	12 068	
lahkus Tallinnast	9 097	9 606	
Registrikorrastus	-476	-565	
Elanikkonna arvu muutus	2 633	2 698	

Allikas: rahvastikuregister

Rahvastikuregistri andmetel moodustas 2010. aasta alguses Tallinna elanikkonnast kuni 15-aastaste osatähtsus 14,8%, 15-39-aastaste osatähtsus 36,2%, 40-64-aastaste osatähtsus 32% ja vanemaealiste osatähtsus 17%. 2000. aastaga võrreldes on nii Tallinnas kui Eestis tervikuna kasvanud pensionieas inimeste osakaal. Tallinnas on noorte ja töövõimelises eas 15-64-aastaste inimeste osakaal kõrgem kui Eestis tervikuna, mis näitab aktiivsemate inimeste jätkuvat koondumist Tallinna ja linna ümbritsevasse valdadesse.

Tabel 5. Elanikkonna vanuseline struktuur aasta alguse seisuga

Aasta	0-14	Osatäht-	15-39	Osatäht-	40-64	Osatäht-	65-...	Osatäht-	Kokku
		sus (%)		sus (%)		sus (%)		sus (%)	
2000									
Kogu Eesti	250 503	18,3	479 245	34,9	436 693	31,8	205 630	15,0	1 372 071
Harju maakond	87 365	16,6	197 595	37,6	170 125	32,3	71 070	13,5	526 155
Tallinn	62 270	15,5	151 044	37,7	131 093	32,7	56 376	14,1	400 783
2009									
Kogu Eesti	200 364	14,9	481 869	35,9	428 600	32,0	229 582	17,1	1 340 415
Harju maakond	78 973	15,0	191 032	36,4	169 879	32,4	85 054	16,2	524 938
Tallinn	58 370	14,6	144 270	36,2	128 786	32,3	67 168	16,9	398 594
2010									
Kogu Eesti	191 329	13,9	485 017	35,1	457 976	33,2	246 384	17,8	1 380 706
Tallinn	60 080	14,8	147 257	36,2	130 153	32,0	69 213	17,0	406 703
Tallinna osatähtsus Eesti vastava vanuserühma elanikest, %									
2000	24,9		31,5		30,0		27,4		29,2
2009	29,1		29,9		30,0		29,3		29,7
2010	31,4		30,4		28,4		28,1		29,5

Allikas: Statistikaamet ja rahvastikuregister

2000. ja 2009. aasta kohta on tabelis Statistikaameti andmed, 2010. aasta kohta rahvastikuregistri andmed, sest Statistikaamet ei olnud eelarvestrateegia koostamise ajaks andmeid avaldanud.

Üle 80% Tallinna töötajatest on rakendatud erasektoris. Statistikaameti esialgsetel andmetel oli 2009. aastal 15-74-aastaste tööga hõivatud inimeste arv Tallinnas 196,2 tuhat inimest, mis on 19,4 tuhat inimest vähem kui eelmise aasta samal perioodil. 2009. aasta IV kvartalis oli hõivatute arv langenud eelmise aasta sama perioodiga võrreldes juba 30,4 tuhande inimese võrra. Töötukassa andmetel oli 2009. aasta 31. detsembril Tallinnas 26,6 tuhat registreeritud töötut, mis on 18,7 tuhat ehk 3,4 korda enam kui aasta tagasi.

Tööhõive langus ja registreeritud töötuse kasv jätkus ka 2010. aasta I kvartalis. Statistikaameti andmetel oli 2010. aasta I kvartalis Tallinnas 175,7 tuhat tööga hõivatud inimest, mis on 21,5 tuhat inimest vähem kui eelmise aasta samal perioodil. Märtsi lõpuks oli Eestis juba 95,1 tuhat registreeritud töötut, sh Tallinnas 28,8 tuhat töötut. Tegelik töötute arv on aga Statistikaameti andmetel ligi 137 tuhat inimest, sest paljud inimesed on loobunud töö otsimisest Töötukassa vahendusel. 2010. aasta I kvartalis oli töötute arv, kes olid tööd otsinud üle aasta, 51 tuhat inimest. Pidevalt on suurenenud ka inimeste siirdumine eelpensionile.

Ainuüksi 2010. aasta 4 kuuga on töötutest 13 tuhat inimest kaotanud töötuskindlustuse ja vajavad sotsiaalabi. OECD tööhõive, töösuhete ja sotsiaalküsimuste komitee direktor John Martini arvates ähvardab Eestit väga suur vaesusrisk. Eriti suures ohus on töötud, kelle töötuhüvitis on liiga väike ja sellestki jäävad väga paljud ka ilma. OECD analüüsist järeldub, et riiklike struktuuride valmisolek ja võime töötute probleeme lahendada on kesine. Riigi poolt kohalike omavalitsuste tulubaasi vähendamise tingimustes saab linn paraku osutada töötute probleemi lahendamiseks vaid ajutisi toimetulekualaseid lahendusi. Siiski on sotsiaalsete töökohtade loomise programm teatud määral pidurdanud töötuse kasvu Tallinnas.

Tabel 6. Töötute arv Eestis ja Tallinnas

Kuu	Töötute arv Eestis			Muutus		Töötute arv Tallinnas			Muutus		Tallinna osatähtsus (%)
	2007	2008	2009	2008/2007	2009/2008	2007	2008	2009	2008/2007	2009/2008	
1	13 508	15 758	38 812	2 250	23 054	2 508	3 605	10 070	1 097	6 465	25,9
2	14 190	16 740	46 411	2 550	29 671	2 629	3 894	12 471	1 265	8 577	26,9
3	14 257	17 181	54 979	2 924	37 798	2 692	4 086	15 266	1 394	11 180	27,8
4	13 690	17 098	60 712	3 408	43 614	2 627	4 154	17 539	1 527	13 385	28,9
5	13 072	16 619	64 325	3 547	47 706	2 559	4 163	19 156	1 604	14 993	29,8
6	12 640	16 640	67 100	4 000	50 460	2 561	4 347	20 311	1 786	15 964	30,3
7	12 887	18 138	70 244	5 251	52 106	2 654	4 690	21 265	2 036	16 575	30,3
8	12 927	18 775	73 018	5 848	54 243	2 783	4 797	22 238	2 014	17 441	30,5
9	12 929	20 015	76 444	7 086	56 429	2 861	5 044	23 180	2 183	18 136	30,3
10	13 425	22 598	80 143	9 173	57 545	3 014	5 873	24 670	2 859	18 797	30,8
11	13 874	26 219	84 178	12 345	57 959	3 159	6 836	25 922	3 677	19 086	30,8
12	14 108	30 374	87 282	16 266	56 908	3 235	7 869	26 573	4 634	18 704	30,4

Allikas: Eesti Töötukassa

Tallinna ja ka teiste kohalike omavalitsuste tulubaas hakkas mõningase nihkega vähenema alates 2009. aasta jaanuarist ning järsk langus algas 2009. aasta maist, kui lisaks majanduslangusest tingitud maksutulude vähendamisele alandas riik täiendavalt kohalikele omavalitsustele tulumaksu eraldamise määra 11,93%-lt 11,4%-le.

Kui Maksu- ja Tolliameti andmetel oli Tallinna elanike maksustatav tulu kokku 2009. jaanuaris veel suurem kui eelmise aasta jaanuaris, siis detsembris oli tulu juba 17,4% väiksem. 2009. aasta maksustatav tulu kokku oli 11% väiksem kui 2008. aastal. Tulu saajate arv oli 2009. aasta detsembris üle 15 tuhande inimese väiksem kui 2008. aasta samal perioodil. Tallinna elanike keskmine deklareeritud tulu oli 2009. aasta detsembris 14 237 krooni, langedes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 1 661 krooni ehk 10,4%. Seoses tööhõive ja keskmise palga vähenemisega, kohalikele omavalitsustele eraldatava tulumaksu määra vähendamisega ja muude tegurite koosmõju tõttu laekus linna eelarvesse 2009. aastal tulumaksu 547 miljonit krooni ehk 13,3% vähem kui 2008. aastal. Eestis tervikuna vähenes kohalikele omavalitsustele ülekantud tulumaks 2008. aastaga võrreldes 1 567 miljonit krooni ehk 13,6%.

Alljärgnevatel joonistel on esitatud Maksu- ja Tolliameti andmetest lähtudes tulu saajate arvu ja maksustatava tulu muutus aastate lõikes:

Joonis 3. Tulu saajate arv Tallinnas 2007-2009

Joonis 4. Maksustatav tulu Tallinnas 2006-2009

Joonis 5. Tulumaksu laekumine Tallinnas 2006-2009

Riigi õigusaktides tehtud muudatused võimendasid täiendavalt majanduslanguse mõju kohalike omavalitsuste tulubaasile, võttes nii Tallinnalt kui ka teistelt omavalitsustelt ära märkimisväärsed summad ning seades sellega tõsisesse ohtu nii Tallinna, kui ka teiste Eesti omavalitsusüksuste võime täita neile seadusega pandud ülesandeid. On arvestatud, et võrreldes 2008. aastaga vähendas keskvalitsus ühepoolset, n-ö tugevama õigust kasutades 2009. aastal omavalitsuste tulubaasi enam kui 2,5 miljardit krooni.

Nagu ka eespool öeldud, vähendas Riigikogu 2009. aasta aprillist kohalikele omavalitsusüksustele eraldatava tulumaksu määra 11,93%-lt 11,4%-le. Selle tagajärjel vähenes Tallinna eelarvesse ülekantav tulumaks arvestuslikult kuni 126 miljonit krooni.

Lisaks sellele ei kanta alates jaanuarist 2009 kohalikele omavalitsustele üle ka Maksu- ja Tolliametile laekunud tulumaksu, mille kohta ei ole esitatud tuludeklaratsiooni või see on vigane. Rahavooliselt tähendab see seda, et linnale jäi ühekordselt laekumata 29,4 miljonit krooni.

Ka ei kanta 2009. aastast alates kohalikele omavalitsustele enam Maksu- ja Tolliametile hilinemisega üle kantud füüsilise isiku tulumaksu ja maamaksu intresse. Valitsuse ja omavalitsusliitude vahelistel eelarveläbirääkimistel lepidi kokku suurendada selle kompenseerimiseks omavalitsustele eraldatava tulumaksu määra 0,03 protsendipunkti võrra. 2009. aasta riigi lisaelarve vastuvõtmisega omavalitsustele ettenähtud tulumaksuosa alandamisel see kokkulepe ühepoolset sisuliselt tühistati. 2008. aastal eraldati Tallinnale tulu- ja maamaksu intresse kokku 13,1 miljonit krooni. Rahandusministeeriumi andmetel aastaga füüsiliste isikute tulumaksu võlg enam kui kahekordistus, moodustades seisuga 23.12.2009 Eestis kokku 202 miljonit krooni, sh Tallinnas üle 67 miljoni krooni.

Teeseaduse alusel eraldati kohalikele omavalitsustele kuni 2009. aastani tehoiuks vähemalt 10% laekunud mootorikütuse aktsiisist. 2008. aastal eraldati Tallinnale tehoiuks 70,6 miljonit krooni. 2009. aastal muudeti teeseadust ning omavalitsustele tehoiuks eraldatavate vahendite kogus otsustatakse edaspidi igaks eelarveaastaks riigieelarve vastuvõtmisega. Vabariigi Valitsus eraldas Tallinnale 2009. aastal tehoiuks vaid 18 miljonit krooni ehk ligi neli korda vähem kui eelneval aastal.

2009. aastal ei eraldatud Tallinnale enam vahendeid munitsipaaltegevuste ehitamiseks, vähendati toetusi rahvaraamatukogudele ja kultuuriasutustele.

Tasandusfondist Tallinnale eraldatavad vahendid vähenesid 2009. aastal võrreldes eelneva aastaga 90,2 miljonit krooni, sh hariduskulud 59,3 miljonit krooni. 2009. aastal tasandusfondist riigieelarvelisi vahendeid koolieelsete lasteasutuste ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks ei eraldatud. 2009. aastal vähenes koolieelsete lasteasutuste riiklik toetus võrreldes 2008. aastaga 50,1 miljonit krooni.

Samas suurenesid 2009. aastal linna kulud riigi õigusaktides tehtud muudatuste mõjul. Linnal kui tööandjal tekkis kohustus tasuda töötajatele 4.-8. haiguspäeva eest haigusraha arvestuslikult ca 10 miljonit krooni aastas ning tasuda töötuskindlustusmaks määra 1,4%-le tõstmisega kaasnevad kulud ca 15,6 miljonit krooni. 2009. aasta 1. juunist tõstis riik kütuseaktsiise 5%. Selle tagajärjel suurenevad linna asutuste küttekulud, transpordikulud ja paljude kaupade hinnad. Riigi teise lisaeelarvega tõsteti käibemaksu määra 2 protsendipunkti võrra, s.o 20%-le. Selle tulemusena suurenevad linna tegevuskulud arvestuslikult ligi 52 miljonit krooni aasta arvestuses. Statistikaameti andmetel kasvatas riik 2009. aastal maksukoormust 4 protsendipunkti võrra, s.o 36%-ni SKP-st.

Tuues põhjenduseks selle, et kõik osapooled peaksid ühiselt pingutama, järgimaks konvergensikriteeriume valitsussektori defitsiidi osas, kehtestati omavalitsuste ja omavalitsuste osalusega äriühingute suhtes seaduse tasandil koos riigi lisaeelarve vastuvõtmisega täiendavad laenupiirangud. Selleks võttis Riigikogu vastu omavalitsuste laenamist piirava seadusesätte, mille kohaselt alates 1. märtsist 2009 hakkas kehtima täiendav piirang, mis keelab omavalitsustel aastatel 2009-2011 sisuliselt laenu- ja muude kohustuste võtmise. Erandiks on vahendite laenamine Euroopa Liidu abiraha toel tehtavate projektide omafinantseeringu katmiseks. Kõik võetavad laenud tuleb kooskõlastada Rahandusministeeriumiga. Seega on Rahandusministeeriumile jäetud õigus subjektiivselt ilma kinnitatud kriteeriumiteta hinnata kohaliku omavalitsuse laenuvajaduse põhjendatust. Et taolised piirangud on arusaamatud ja ebaõiglased, näitab ehk ka see, et riik reserveeris samal ajal endale lisaeelarvega õiguse võtta eelarvelaenu 9 miljardit krooni ning lisaks veel täiendavalt võtta ja vahendada laene 3 miljardi krooni ulatuses.

Kokkuvõtvalt võib öelda, kui riigieelarvet mõjutas negatiivelt vaid majanduslangusest tulenev tulude vähenemine, siis kohalikke omavalitsusüksusi ja sealhulgas ka Tallinna eelarvet mõjutasid lisaks ka riigipoolsed eelarvetulude kärped tulumaksueraldiste ja toetuste osas ning riiklike maksude tõusust tulenev tegevuskulude kasv.

Kohalike omavalitsuste rahastamise probleemidele juhtis tähelepanu ka Riigikohtu üldkogu oma 16.03.2010 otsusega, kui tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks selliste õigustloovate aktide andmata jätmise, mis:

- sätestaksid, millised seadusega kohaliku omavalitsuse üksustele pandud kohustused on omavalitsuslikud ja millised riiklikud;
- eristaksid kohaliku omavalitsuse üksustele kohaliku elu küsimuste otsustamiseks ja korraldamiseks ette nähtud raha riiklike kohustuste täitmise rahast ning näeksid ette kohaliku omavalitsuse üksustele seadusega pandud riiklike kohustuste rahastamise riigieelarvest.

Kuna linna käsutuses olevad rahalised ressursid vähenesid 2009. aastal võrreldes eelnevate aastatega oluliselt, seadis linn eesmärgiks ka kitsamates oludes toimetuleku. Kuigi olemasolevaid vahendeid tuli kasutada säästlikumalt, tagati linlastele vajalike teenuste osutamine ning ka linna organisatsiooni teovõime. On arusaadav, et olukorras, kus vahendeid napib, tuleb linlastele teenuste osutamise tagamiseks ning linna arengueesmärkide täitmiseks leida aktiivselt võimalusi eeskätt sisemiste ressursside optimeerimiseks.

Lähiaastate prioriteediks on seatud tegevused, mis aitaksid majanduskriisi mõjusid leevendada, toetaksid majanduse pööramist kasvule, elavdaksid ettevõtlust, soodustaksid töökohtade säilitamist ja uute töökohtade loomist. Majanduskriisi mõjude leevendamiseks ja kriisist väljatulekuks võttis linnavolikogu 16.04.2009 vastu abipaketi linnaelanike ja ettevõtete abistamiseks. Abipakett sisaldab raskustesse sattunud linnaelanikele ja ettevõtetele 41 abimeedet tööpuuduse leevendamiseks, toetusteks, sotsiaalabiks, raskustesse sattunud inimeste nõustamiseks, soojusenergia kulude vähendamiseks, ettevõtluse toetamiseks ja tarbijate kaitseks. Abipaketi tegevuse elluviimiseks kavandati 2009. aastal 136,4 miljonit krooni ja 2010. aastal 174,9 miljonit krooni. Ettevalmistamisel on abipaketi jätkupakett jätkamaks senise abipaketi meetmete rakendamist lähiaastatel kuni majanduskeskkonna olulise paranemiseni.

Linnavalitsus on viimastel aegadel aktiivselt tegutsenud ka linnaorganisatsiooni siseste ümberkorraldustega. Tegevused on suunatud sellele, et eristada linna asutuste põhi- ja tugitegevused ning koondada tugifunktsioonid ühtsesse üksusesse. Üheks näiteks nendest sammudest on kasvõi linna finantsorganisatsiooni optimeerimisega seonduv. Ümberkorralduste eesmärgiks on olnud linna finantsorganisatsiooni tõhustamine läbi ümberstruktureerimise, ühtsete tövõtete ja meetodiliste aluste rakendamise ning selle läbi ka valitsemiskulude kokkuhoiu saavutamise ilma töö kvaliteeti halvendamata. Analoogilisi ümberkorraldusi on alustatud ka mitmetes teistes valdkondades, nagu näiteks riigihangete läbiviimisel ja linnavara haldamise korraldamisel.

1.3. Tallinna areng järgnevatel aastatel

Tallinna areng on viljakas vaid laialdase regionaalse ja rahvusvahelise seostatuse korral, toimides linnana, mis moodustab toimiva koostöövõrgustiku teiste linnadega. Rahvusvaheliselt on Tallinna põhiliseks koostööruumiks Läänemere regioon koos konkureerivate ja koostööd pakkuvate Helsingi ja Riiaga ning kaubavoogude teenindamise osas ka Peterburi ja tema lähipiirkonnaga.

Tallinn on Eesti värav rahvusvahelisse maailma, mis teenindab suurel määral kogu Eestit. Seetõttu oleks Eesti kui terviku seisukohast lähtudes otstarbekas kaasata lisaks välisrahastusele ka riigieelarvelisi vahendeid linna suunduvate liiklussõlmede rekonstrueerimiseks. Tallinna kui Eesti arengumootori edust sõltub suurel määral ka Eesti muude piirkondade areng.

Tallinn areneb linnastu mudeli suunas, moodustades juba praegu ühtse tööjõuareaali muu Harjumaaga ja Põhja-Raplamaaga. Seetõttu eeldab tulevik kogu linnastupiirkonna kooskõlastatud planeerimist ja arendamist. Vajalikud on Tallinna ja teda ümbritsevate omavalitsuste ühistegevus ja finantsiline koostöö.

Tallinna arendamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- linnlaste heaolu primaarsus;
- linna konkurentsivõime tagamine teiste linnade ja piirkondade suhtes;
- arengu säästlikkus ja jätkusuutlikkus;
- sotsiaalsete väärtuste põhilisus;
- arengu tasakaalustatus;
- kohaliku omavalitsemise demokraatlikkus ja teadmiste põhisus;
- kohaliku omavalitsuse rolli suurendamine avalike teenuste osutamisel;
- lühiajalise kriisi ületamisele suunatud perspektiivi ja pikaajalise vaate ühildamine.

Kohalike omavalitsuste eesmärkide realiseerimine sõltub arusaadavalt ka olulisel määral nende käsutuses olevatest rahalistest vahenditest. 2010. aasta viie esimese kuuga vähenes kohalike omavalitsuste olulisema tululiigi, üksikisiku tulumaksu laekumine eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 629 miljonit krooni ehk

14,3%. Tallinna osa sellest oli 249 miljonit krooni. Ka muude tululiikide osas jätkus langus. Samas laekus 2010. aasta esimeses kvartalis riigieelarvesse tulusid 1 076 miljonit krooni ehk 5,6% enam kui eelmisel aastal. Sellise keskvalitsuse Suure Peetri ja Väikese Peetri põhimõtte rakendamise jätkumisel valitsussektori fiskaalpoliitikas on kohatu rääkida omavalitsuste jätkusuutlikust arengust.

Käesoleva aasta teisel poolel on oodata eelarvetulude languse peatumist ning aasta viimastel kuudel võivad tulud eelmise aastaga võrreldes hakata isegi mõningal määral kasvama. Aasta kohta tervikuna algab maksustatava tulu tõus aga alles 2011. aastal. Rahandusministeeriumi prognoosil põhineva arvestuse alusel kasvab maksustatav tulu 2011. aastal 3%, 2012. aastal 5,1% ning 2013. ja 2014. aastal 6,5%. Samas saavutab maksustatav tulu alles 2014. aastal 2008. aasta taseme. Siinkohal tuleb siiski märkida, et vähemalt 2011. aasta osas on eelnimetatud prognoos suhteliselt optimistlik.

Kokkuvõtteks võib ütelda, et enim sõltub kohalike omavalitsuste, sh ka Tallinna areng järgnevatel aastatel riigi kesktasandil tehtavatest fiskaalpoliitilistest otsustustest. Kui riigieelarve tulud vähenevad 2010. aastal 2008. aastaga võrreldes 327 miljonit krooni ehk 0,4%, vähenevad kohalike omavalitsuste tulud samal ajal 3,1 miljardit krooni ehk 13,6%. Tallinnas on tulude langus käsitletaval perioodil siiski mõningal määral väiksem, vähenedes 7-8%.

Vähenevate tulude tingimustes on samal ajal riigi õigusaktidest tulenevalt suurenenud omavalitsuste kulud. Suurenenud tööpuuduse tingimustes lasub omavalitsustel ka kohustus aidata hättasattunud elanikke. Samas napib omavalitsustel üha enam vahendeid oma seadusjärgsete ülesannete täitmiseks. Samuti on selgunud, et ka kohalike maksude kehtestamist püütakse keskvalitsuse tasandil piirata. Eeltoodud arvestades on linnal ainsaks võimaluseks oma tulubaasi täiendada, osaledes enam ettevõtluses ja teenida seeläbi lisatulu.

Alljärgnevalt on esitatud kohalike omavalitsuste ja riigieelarve tulude ja kulude muutused perioodil 2008-2010.

Tabel 7. Kohalike omavalitsuste ja riigieelarve tulud ja kulud perioodil 2008-2010 (tuh kr)

Tulud/kulud	2008 tegelik	2009 tegelik	2010 eelarve	Muutus 2010/2008 tuh kr	%
Kohalikud omavalitsused					
Tulud kokku	22 752 762	20 211 956	19 653 203	-3 099 559	-13,6
sh maksutulud kokku	12 427 044	10 824 290	10 196 978	-2 230 066	-17,9
tulumaks	11 487 356	9 921 456	9 093 908	-2 393 448	-20,8
maamaks	755 105	754 938	760 280	5 175	0,7
kaupade ja teenuste müük	2 197 479	2 176 903	2 267 941	70 462	3,2
toetused	7 353 849	6 531 152	6 471 847	-882 002	-12,0
muud tulud	774 390	679 610	716 437	-57 953	-7,5
Kulud kokku	23 745 821	21 255 793	20 335 580	-3 410 241	-14,4
Riigieelarve					
Tulud kokku	84 855 369	85 685 134	84 528 136	-327 233	-0,4
Kulud kokku*	90 102 577	87 321 765	91 446 169	1 343 592	1,5

Allikas: Rahandusministeerium

* koos ülekantud kuludega

Alljärgnevalt on esitatud linnaeelarve tulude maht liigiti perioodil 2008-2014.

Joonis 6. Tulude prognoos Tallinnas 2008-2014

Enamus Eesti kohalike omavalitsusi ja sealhulgas ka Tallinna linna puudutavaid riske tulenevad Eesti tänasest majandusseisundi määramatusest ning seonduvad riigi võimega väljuda majandussurutisest. Olulisemateks riskiteguriteks on majandussurutise oodatust pikaajalisem kestus ning riigi ettearvatu fiskaalpoliitika. Samuti on olnud Vabariigi Valitsuse tegevus majanduse elavdamiseks ja tööhõive tagamiseks ebapiisav. Kui 2010. aasta lõpuks prognoositud majanduse stabiliseerumine nihkub ajaliselt edasi, siis ei kasva ka Eesti eksport, sisetarbimine ja majandus tervikuna loodetud tempos. Tööhõive ja elanike sissetulekute langus jätkub, mis avaldab negatiivset mõju ka avaliku sektori eelarvetele. Maksutulude vähenemise tõttu vähenevad linna eelarve tulud, teiselt poolt kasvab surve sotsiaalsete meetmete rakendamiseks. Riigieelarve positsiooni parandamise huvides ja muudest eesmärkidest lähtudes võidakse vastu võtta otsuseid, mis vähendavad linna tulusid või suurendavad linna kulusid. Selle kinnituseks on valitsuskoalitsiooni poolt 2. juulil 2010 Riigikogule üle antud kohalike maksude seaduse muudatusettepanek, mis kaotaks 2011. aastast kohalike maksude loetelust müügi- ja paadimaksu.

2. Linna finantspositsiooni arengud

Linna finantspositsiooni analüüs annab hinnangu linna finantstegevuse jätkusuutlikkusele ja võimele oma ressursse kasutada linna arengu tagamiseks.

Finantspositsiooni analüüsis esitatud võrdlusandmed ja prognoos aastateks 2010-2014 on aluseks linna majandusliku seisundi ja kavandatavate fiskaalmeetmete jätkusuutlikkuse hindamisel. Alljärgnevalt on esitatud ülevaade nii linna eelolevate perioodide tulemiprognosist kui ka muutustest bilansis.

2.1. Tulemi aruanne ja prognoos

Tulemi aruanne ja prognoos käsitlevad eelarveaastaks kavandatavaid tulusid ja kulusid ning hindavad eelarveaasta tegevustulemit. Kirjeldades linna põhitegevuse tulemust ehk tulemuslikkust, annavad tulemi aruanne ja prognoos hinnangu linna finantstegevuse jätkusuutlikkusele.

Tabel 8. Tulemi aruanne 2009 ja prognoos 2010-2014 (tuh kr)

Tegevustulem	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tulud kokku	6 216 407	6 561 961	6 563 875	6 628 926	6 945 891	7 157 890
Riiklikud maksud	3 848 830	3 575 782	3 665 000	3 806 000	3 977 000	4 159 000
Kohalikud maksud	124 124	317 800	346 000	357 000	371 000	391 000
Lõivud	6 954	8 192	7 170	7 270	8 070	8 170
Kaupade ja teenuste müük	878 804	1 025 393	912 318	954 695	976 683	1 007 800
Muud tulud	51 585	46 435	46 255	45 900	45 900	45 900
Finantstulu	14 267	6 000	6 000	7 000	7 000	8 000
Vara müük	92 052	98 400	90 000	50 000	50 000	40 000
Müüdava vara jääkmaksumus	-76 896	-52 000	-45 000	-30 000	-30 000	-25 000
Vara müügi kulud	-165	-100	-100	-50	-50	-50
Muud tulud varalt	7 115	6 000	6 700	6 000	6 500	6 500
Dividendid	85 060	120 000	80 000	76 000	76 000	76 000
Toetused riigilt jm institutsioonidelt	1 115 233	1 067 441	1 102 468	1 111 338	1 136 338	1 188 370
Välisrahastus	67 563	340 134	345 029	235 873	319 450	250 200
Välisprojektide kaasfinantseerimine		535	235			
Toetused muudelt residentidelt	1 880	1 949	1 800	1 900	2 000	2 000
Kulud kokku	6 189 641	6 004 600	6 141 972	6 208 403	6 310 960	6 405 294
Tegevuskulud linna omavahendite arvelt	6 016 638	4 819 898	4 925 883	5 001 195	5 051 069	5 062 420
Tegevuskulud riigilt jm institutsioonidelt	0*	1 034 587	1 067 035	1 076 900	1 102 000	1 152 000
saadud sihtotstarbeliste toetuste arvelt						
Tegevuskulud välisrahastuse arvelt	0*	36 104	20 823	10 232	180	200
Investeeringuprojektide kulud	173 004	114 011	128 231	120 076	157 711	190 674
Tegevustulem	26 765	557 361	421 903	420 523	634 931	752 596
Amortisatsioon	1 288 466	1 247 975	1 240 000	1 250 000	1 250 000	1 260 000

* Nimetatud kulud kajastuvad 2009. aasta kulude täitmisel real kulud kokku. Kulude täitmisel ei eristata kulude täitmist katteallikate lõikes.

Linna tulud

Tulud on ressursside juurdevool (näiteks maksudest ja kaupade ja teenuste müügist), mis suurendab netovara. Linna tulud koosnevad nii eelarveaasta kestel kogutavatest maksutuludest, saadud toetustest, samuti linnaorganisatsiooni tegevuse tulemusena teenitavatest tuludest.

Linna eelarve tuludest moodustavad suurema osa maksutulud, millest omakorda enamus langeb eraldistele riiklikest maksudest (füüsilise isiku tulumaks ja maamaks). Kohalikud maksud moodustavad umbes 1% Eesti kohalike omavalitsuste tulubaasist. Tallinna krediidireitingu uuendamisel koostatud ülevaates nägi ka reitinguagentuur *Moodys* ühe peamise probleemina just Eesti kohalike omavalitsuste tulude väga väikest paindlikkust, mis tähendab, et omavalitsusüksustel puudub sisuliselt võimalus suurendada eelarve tulusid läbi uute kohalike maksude kehtestamise või olemasolevate tõstmise.

Kuna omavalitsusüksuste tulude mahust moodustavad põhilise osa eraldised riiklikest maksudest ning sihtotstarbeliselt määratletud toetused riigieelarvest, sõltuvad omavalitsusüksused otseselt ja oluliselt keskvalitsuse tasandil tehtavatest otsustustest ehk Eesti omavalitsuste finantsautonoomia on nõrk.

Tallinna linna tuludes on kohalike maksude osatähtsus olnud suhteliselt marginaalne, läbi aastate veidi üle 2%. Kuna Vabariigi Valitsus vähendas 2009. aastal kohalike omavalitsuste tulubaasi märkimisväärselt, võib tulude nii suures mahus vähenemine küsimärgi alla seada linna jätkusuutliku arengu ja võimaluse pakkuda linnakodanikele ka edaspidi kvaliteetseid avalikke teenuseid. Tagamaks linna oluliste valdkondade arengut ja kohalikule omavalitsusele pandud ülesannete täitmist, oli linn sunnitud kehtestama 2010. aastast täiendavad kohalikud maksud - müüгимaksu ja paadimaksu. Seoses sellega kasvab 2010. aastal Tallinnas kohalike maksude osatähtsus 4,8%-le. Müüгимaksu kogutakse kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg-s 1 nimetatud avalike teenuste arendamiseks Tallinna linna territooriumil. Müüгимaksust laekuv tulu eraldatakse sihtotstarbeliselt linna oluliste valdkondade arenguga seotud kulude katteks, eelkõige aga ühistranspordi kuludeks.

Linna tulubaasi seisukohalt kujunevad kriitiliseks omavalitsusliitude läbirääkimised keskvalitsusega eeskätt füüsilise isiku tulumaksust omavalitsusüksustele eraldatava maksuosa taastamiseks endisele tasemele, s.o 11,93%-le maksustatavast tulust. Paraku näitab riigi eelarvestrateegia 2011-2014 vastuvõtmine, et kohalike omavalitsuste liitude ja riigi läbirääkimistel ei ole arvesse võetud omavalitsuste ettepanekuid kohalike omavalitsuste tulubaasi taastamiseks.

Seoses majanduslangusega ja kohalikele omavalitsustele tulumaksu eraldamise määra alandamisega vähenesid linnaeelarve maksutulud 2009. aastal eelmise aastaga võrreldes 12,9% ning 2010. aastal ligi 2%. 2011. aastast alates võib prognoosida mõõdukat maksutulude kasvu. Maksutulude osatähtsus langeb 2008. aasta 64,4%-lt 2010. aastal 59,3%-le ning tõuseb 2014. aastal 63,6%-le.

Linna mittemaksuliste tulude osas (vt joonist 7) on strateegias käsitletaval perioodil märgata teatud muutusi.

Joonis 7. Muutused mittemaksuliste tulude osakaalus linna kogutuludest 2009-2014

2010. aastal kasvab eelarve tulude poolel märgatavalt välisrahastuse osatähtsus. Kui 2008. aastal eraldati linnale toetusi välisrahastuse vahendite arvelt 31,9 miljonit krooni, siis 2010. aastal juba 340,1 miljonit krooni. Nimetatud vahendid seoses riiklike investeerimiskavade täpsustamisega ja uute meetmete rakendamisega kasvavad. Suurim kasv toimub seoses suurte teedehitamise ja -rekonstrueerimise projektide realiseerimisega. Välisrahastuse osatähtsus eelarve tuludes kasvas 2010. aastal 5,2%-le. Kuna Euroopa Liidu struktuurifondidest eraldatavate vahendite saamiseks esitatavate taotluste läbivaatamine ja otsuste tegemine on veninud, siis 2011. aasta alguseks võivad eelarvestrateegias märgitud välisrahastuse summad muutuda. Näiteks Euroopa Komisjon teeb lõpliku otsuse Ülemiste liiklussõlme rekonstrueerimise rahastamise osas alles 2010. aasta suvel. Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamise meetme osas vaatab riik omavalitsusüksuste taotlused läbi juunis.

Perioodil 2009-2010 vähenes riigieelarveliste toetuste maht ja osatähtsus linnaeelarve tuludest.

Riigieelarvest saadavad toetused on Tallinna linna puhul valdavalt sihtotstarbelised, linn saab eraldisi riigieelarve tasandusfondist, ministeeriumide vahendusel ja halduslepingute alusel. Vahendeid eraldatakse Tallinnale hariduskuludeks, koolilõuna toetuseks, toimetulekutoetuste maksmiseks, sotsiaaltoetuste ja -teenuste korraldamiseks ja arendamiseks, riiklike funktsioonide täitmiseks halduslepingute alusel jms. 2010. aastal on riik eraldanud Tallinnale tasandusfondist toetusi kokku 847,8 miljonit krooni, mis on 27 miljonit krooni vähem kui 2009. aastal ning 117 miljonit krooni vähem kui 2008. aastal. Tallinnale tasandusfondi kaudu eraldatavad vahendid hariduskuludeks vähenesid 2010. aastal 34,2 miljonit krooni ehk 4,3%. Riigieelarvelised toetused teehoiuks ja raamatukogudele teavikute ostmiseks jäid 2009. aasta tasemele.

Arvestades asjaolu, et riigieelarvest eraldatavad vahendid (nii eraldatavad toetused, kui ka omavalitsuste tulude/kulude osakaal üldises valitsussektori kontekstis) on ilmselgelt ebapiisavad omavalitsuslike funktsioonide täitmiseks täies mahus, on oluline jätkata läbirääkimisi keskvalitsusega omavalitsustele

eraldatavate vahendite suurendamiseks, tagamaks seadustega kohalikele omavalitsustele pandud funktsioonide tõrgeteta täitmist.

Strateegias käsitletud perioodil avaldab linna finantspositsioonile mõju ka linna vara müügitulemi oluline vähenemine, seda nii absoluutnumbrites kui ka osakaaluna linna tulude kogumahust. Ühelt poolt on põhjuseks aastatepikkuse vara müügi tulemusena oluliselt vähenenud potentsiaalsete müügiobjektide hulk. Teiselt poolt aga avaldab vara müügile tugevat mõju majanduslangusega kaasnev kinnisvaraturu mahtude järsk langus. Madalate kinnisvarahindade korral ei ole linnal otstarbekas oma vara müüa, seega sõltub eelolevate aastate vara müük üldisest majanduskeskkonna elavnemisest.

Kui 2006. aastal moodustas kasum vara müügist 15% eelarve tuludest, siis 2010. aastal langes vara müügi osatähtsus 0,7%-le ning edaspidi jääb püsima vahemikku 0,2-0,3%. Vara müügi osatähtsus suureneb ajutiselt ja ühekordselt alles sellel aastal, kui valmib uus Raehooned ning senised linna omandis olnud hooned müüakse.

Linna asutuste poolt toodetavate kaupade ja teenuste müügist saadavad tulud vähenevad 2011. aastal 2010. aastaga võrreldes seetõttu, et 2010. aastal on kavandatud mitmete hoonestusõiguse lepingute sõlmimine. Tulu kaupade ja teenuste müügist moodustab 14-15% linna eelarve tuludest. Peamine põhjus, miks linna asutuste kaupade ja teenuste müügist saadavat tulu on küllaltki raske suurendada, on asjaolu, et paljudele tasuliste teenuste hindadele on seadustega asetatud piirangud (nt haridusteenuste müük teistele omavalitsusüksustele) ning paljud teenused on suunatud hinnatundlikule elanikkonnale. Teisest küljest avaldab linna asutuste toodetavate kaupade ja teenuste pakkumiseks vajalikele sisenditele mõju üleüldine hinnatõus, mis avaldab survet ka asutuste pakutavate kaupade ja teenuste müügihindade tõusule, millega strateegiat koostades otseselt arvestatud ei ole. Kolmandaks tuleb tunnistada, et linna toodete ja teenuste müügi protsess on killustatud linna erinevate asutuste vahel, puudub vajaliku kompetentsiga personal, linnas ei ole ühtset teenuste müügi- ja turundusstrateegiat ega hinnakujunduse aluseid. Linnavalitsus on üha teravamalt teadvustanud vajadust laiendada linna tasuliste teenuste nomenklatuuri ning on astunud tänaseks päevaks ka konkreetseid samme ühtse müügiorganisatsiooni ja -strateegia kujundamiseks linna organisatsioonis.

Linna kulud

Linna tegevuskulud kasvasid 2009. aastani. 2009. aastal tegevuskulud vähenesid 3,8%. Seoses majanduskriisi jätkumisega ning riigi eelarvepoliitikast tuleneva kohalike omavalitsuste eelarvetulude langusega vähenevad tegevuskulud ka 2010. aastal. Järgnevatel aastatel on kavandatud tegevuskulude mõõdukas kasv.

Joonis 8. Linna kulud 2010-2014 finantseerimisallikate ja liikide lõikes (tuh kr)

Joonis 9. Linna kulude osakaal finantseerimisallikate ja liikide lõikes 2010-2014 (%)

Aastate jooksul on muutunud kulude struktuur. Alates 2009. aastast on kiiresti kasvanud kulud seoses linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamisega, 2010 ja 2011 suurenevad kultuuri valdkonna kulud seoses projekti Tallinn - Euroopa kultuuripealinn 2011 läbiviimisega. Aasta-aastalt kasvavad kulud seoses koolide tervikrenoveerimisega, st rendi- ja intressimaksete näol. Linna investeerimistegevustega seotud kulud alates 2010. aastast vähenevad, sest seoses majanduslangusega ja riigi poolt omavalitsustele eraldatavate tulude järsu vähendamisega tuleb eelkõige tagada linna poolt seadustest tulenevate ülesannete täitmine, vahendid arendustegevuseks on aga piiratud.

Vaadeldes linna kulusid nende katteallikate lõikes selgub, et linnakassa, s.o eeskätt maksutuludest ja linna majandustegevusest ning muudest tuludest kogutavate vahendite arvelt kavandatavad tegevuskulud moodustavad üle 66% kuludest.

Linna tulem

Tulemi aruanne ja prognoos käsitlevad eelarveaastaks kavandatavaid tulusid ja kulusid, väljendades linna põhitegevuse resultatiivsust. Eelarveaasta tulem on linna põhitegevuste tekkepõhine ülejääk või puudujääk. Tegevusülejääk tähendab seda, et linna poolt aasta kestel teenitav tulu ületab tegevuskulusid, kusjuures tegevuspuudujääk näitab, et aasta jooksul kavandatavad kulud on suuremad kui sama perioodi tegevustulud. Tegevustulem on üks peamisi tegureid, mis mõjutab muutusi netovaras ja linna majanduslikus seisundis ühest arvestusperioodist teise.

Joonis 10. Linna tulud ja kulud ning tulem (parem skaala) (tuh kr)

Linna eelarveaasta tulem on käesolevas eelarvestrateegias esitatud kahe väljundina:

- tulemina enne amortisatsiooni, mis kajastab linna põhitegevuste tulemusena kavandatavate tulude ülejääki kuludest;
- eelarveaasta tulemina, kus on arvesse võetud ka amortisatsioonikulu.

Alates 2000. aastast on üheks Tallinna linna peamiseks eelarvepoliitiliseks eesmärgiks olnud hoida tulem enne amortisatsiooni positiivseks. Kui tulem enne amortisatsiooni on aastate lõikes positiivne ja strateegiaga hõlmatud perioodil ka kasvutrendiga, tähendab see, et linna põhitegevuste (jooksvate tegevuste) katteks jätkub linnal piisavalt omavahendeid.

Tulem enne amortisatsiooni langes 2009. aastal oluliselt põhiliselt majanduslangusest tingitud tulude vähenemise, tulumaksu eraldamise määra langetamise ja riigieelarveliste toetuste vähendamise tõttu. Veel järsemat vähenemist on pidurdanud välisprojektideks eraldatud välisrahastuse suurenemine. Samas lisandub välisprojektide rakendamisel linnapoolne omafinantseerimise kohustus, mis omakorda piirab põhitegevuste teostamiseks olemasolevate vahendite hulka.

Eelarveaasta tulem võtab arvesse ka amortisatsioonikulusid. Amortisatsioonikulude suhteliselt kõrge osakaal (16-17%) linna tegevuskuludes omab olulist mõju linna tulemile. Kuna linna põhivara paratamatult oma kasutusea jooksul kulub ehk tema väärtus langeb, on vajalik teostada erinevaid remonte ja parendusi ehk teha kulutusi olemasoleva infrastruktuuri olemi korrashoiu ja funktsionaalsuse tagamiseks. Kuigi tegemist on mitterahalise kuluga, on tegemist siiski indikatiivse näitajaga, mis väljendab ulatust, millist linn peaks panustama oma vara renoveerimisse ja parendamisse, et tagada olemasoleva vara korrashoid ja väärtuse säilimine.

Nii Tallinnale kui ka teistele kohalikele omavalitsusüksustele on iseloomulik suur põhivara osatähtsus ning sellest tulenevalt ka suur investeerimisvajadus. Arvestades linnale kuuluva põhivara suurema osa vajalikkust linna funktsioonide täitmiseks, ei ole võimalik olulisel määral vähendada linna põhivara olemit ega kulutusi põhivara väärtuse säilitamiseks.

Negatiivne eelarveaasta tulem näitab, et linnal on vaja täiendavaid vahendeid vara väärtuse säilitamiseks. Seejuures halvendab olukorda veel seegi, et linna arengu huvides tuleb tahes tahtmata käivitada ka uusi

investeeringiprojekte, mistõttu on nii Tallinn kui ka teised Eesti omavalitsusüksused sunnitud olemasolevate varade korrashoiuks ja uute investeeringuprojektide elluviimiseks paratamatult kaasama laenuvahendeid. Paraku piiras riik 2009. aastast kuni 2011. aasta lõpuni laenuvahendite kasutamist investeeringuprojektide finantseerimiseks.

Kõige suurem oli eelarveaasta negatiivne tulem 2009. aastal. Tingitud on see linna tulubaasi järsust vähenemist. Eelarveaasta keskel toimunud tulude järsule vähenemisele ei saanud linn samaväärselt reageerida kulude vähendamisega, seadmata ohtu linna poolt seaduse alusel osutatavate avalike teenuste täitmist ja linna elanikkonna toimetulekut. Kulude suuremat vähendamist ei võimaldanud ka riigipoolsed maksutõusud (käibemaks, aktsiisid) ja teistest seadusemuudatustest tulenevad täiendavad kulutused. Linna poolt väljatöötatud abipakett, mis aitab küll ühelt poolt Tallinna elanikul ja ettevõtjal paremini üle elada raskeid aegu, kuid samal ajal avaldab survet linna tegevuskulude kasvule.

Järgnevatel aastatel linna eelarveaasta negatiivne tulem küll pidevalt väheneb, kuid jääb siiski keskpikas perspektiivis negatiivseks.

2.2. Muutused bilansis

Muutused bilansis kajastavad eelarvega kavandatavaid muutusi linna varades, kohustustes ja netovaras, võimaldades anda hinnangut, kas linna finantspotentsiaal paraneb või halveneb ning milline on linna säästude või laenude muutus eelarveaastal.

Muutused finants- ja mittefinantsvarades

Varad on materiaalsed ja immateriaalsed objektid, mida linn omab või kontrollib (näiteks raha, nõuded ja materiaalne põhivara) ja mida kasutatakse nende varade eluea jooksul eesmärgiga osutada avalikke teenuseid.

Linna varad jaotatakse lähtuvalt nende otstarbest finants- ja mittefinantsvaradeks:

- mittefinantsvarad (mida kasutakse avalike kaupade tootmiseks, teenuste osutamiseks ja muude avalike hüvede andmiseks);
- finantsvarad (mis linna puhul on üldiselt teisejärguliselt seotud põhitegevuste eesmärkidega saavutamiseks).

Muutused mittefinantsvarades

Mittefinantsvaraks on põhiliselt kinnisvara, muu põhivara ja seadmed. Tallinna linna põhivaradest moodustavad suurema osa hooned ja rajatised. Tallinna linna bilansis oli 01.01.2010 seisuga 820 hoonet. Linna elamufondis oli 56 elamut 2 643 korteriga, 1 665 üksikkorteri ning 2 sotsiaalmajutusüksust. Linnas oli 1 475 teed ja tänavat kogupikkusega 1 006 km (sh linna omanduses 1 247 ja eraomanduses 228 teed ja tänavat). Kergliiklusteid oli 166 km, kõnniteid 899 km (sellest eraomanduses 9 km), kaldakindlustusrajatisi 5 km, lisaks 9 silda, 11 tunnelit ja 23 viadukti jne. Valgustuseks vajalikke õhu- ja kaabelliine oli 1 708 km ning valgusteid oli 52 320 tk.

Joonis 11. Tallinna linna põhivara struktuur (ilma finantsvarata, seisuga 31.12.2009)

Üldiselt võib avaliku sektori infrastruktuuri jaotada kaheks, s.o majanduslikuks (nt transport, veevarustus, jäätmekäitlus, elekter) ja sotsiaalseks (koolid, haiglad, raamatukogud, lasteaiad). Lisaks sellele, et infrastruktuur jaguneb majanduslikuks ja sotsiaalseks, on sellel olemas nii pehmem kui ka kõvem pool, mis toimivad üksnes koosmõjus. Siin kohal võiks näitena tuua, et kvaliteetset haridust ei saa tagada üksnes õpetajate ja nende palgaraha olemasolul, kui puuduvad ruumid õppetöö toimumiseks. Ei ole võimalik pakkuda kõrgkultuuri kuuluvat teatrietendust, kui puudub kvaliteetne teatrihoone või osutada kvaliteetset tervishoiuteenust ilma haiglateta. See tõendab jällegi, et vahendite olemasolu ainuüksi tegevuskulude katteks (ehk siis pehmete tegevuste finantseerimiseks) ei ole piisav, sest on vajalik omada ka piisavalt vahendeid vara korrashoiuks ning teatud määral ka arenguks, seda eriti Eesti riigi ja omavalitsuste tänases arengujärgus.

Üldsuse arusaamine sellest avaldus kaudselt näiteks selle aasta algul, kui sotsiaalministri määrusega laiendati koolieelsete lasteasutuste ruumide minimaalse pinna normatiive ühe lapse kohta kõikidele lasteaedadele (varem kehtis normatiiv vaid 3-6-rühmalistele lasteaedadele). Muudatus tehti ajal, kui eelnevalt omavalitsuste tulusid kärbiti määral, mis piiras oluliselt nende investeerimisvõimet. Riik võttis riigieelarvepositsiooni parandamise ettekäändel tulumaksueraldamise määra alandamisega ainuüksi Tallinnalt ära vahendid, millega oleks igal aastal olnud võimalik ehitada vähemalt kolm uut 120-kohalist lasteaeda ning katta nende ülalpidamiskulud.

Omavalitsuste ülesanded on tunduvamalt kapitalimahukamad kui keskvalitsuse funktsioonid, mida näitab ka riigieelarve ja linnaeelarve kulutuste struktuuri oluline erinevus. Nii linna elanikel kui ka linna territooriumil tegutsevatel ettevõtetel on linnale suured ootused ja nõudmised, seda nii pakutavate avalike teenuste

kvaliteedi kui ka nende teenuste osutamises vajaliku infrastruktuuri osas. Eeldatakse suuremahulisi kulutusi teede remondiks, soovitakse kaasaegseid lasteasutusi, spordirajatisi ja ühistranspordisüsteemi, loodetakse toimivale sotsiaalhoolekandele ning vajatakse kultuurilist mitmekesisust jpm. Elanike ootused lähtuvad suuresti Põhja-Euroopa riikide standarditest, paraku ei võimalda tänane Eesti omavalitsuste tulubaas tagada võrreldavat avalike teenuste taset.

Siin tuleb taas juhtida tähelepanu juba eelnevalt mainitud puudustele Eesti omavalitsusüksuste rahastamisskeemides, mis on suuremalt jaolt muutumatuna püsinud 1993. aastast, mil võeti vastu ka enamik omavalitsuste tegevust reguleerivast seadusandlusest. Käesoleva ajani ei ole Eesti omavalitsusüksuste tulubaasi kapitalikulude komponenti sisse arvestatud või on selle osatähtsus olnud suhteliselt marginaalne. Vahendeid omavalitsusüksuste investeerimistoetusteks on riigieelarvest küll läbi erinevate skeemide jaotatud, kuid jaotuspõhimõtted on olnud üsna ebaselged ning eraldatavate vahendite hulk ilmselgelt ebapiisav, mis on kaasa toonud omavalitsuste omanduses oleva vara väärtuse langemise ja nii mõnelgi juhul ka vara hävinemise. 2009. aastast on kohalikele omavalitsustele jaotatavaid riigieelarvelisi investeerimistoetusi oluliselt vähendatud ning välistada ei saa ka täiendavaid kärpeid 2010. aastal.

See on olnud põhjuseks, miks omavalitsusüksused on pidanud leidma alternatiivseid rahastamise allikaid vajalike investeringute teostamiseks, seda nii läbi vara müügi, laenu võtmise, erapartnerite kaasamise kui ka sihtasutuste asutamise. Nii on ka Tallinna linn pidanud oma investeerimisvajadust suuremas osas katma olemasoleva põhivara müügist ja laenu kaasamisest saadud vahendite arvelt, mis aga pikemas perspektiivis ei ole arusaadavalt jätkusuutlik tegevus. Viimast väidet kinnitab riigi kesktasandi tegevus 2009. aasta veebruaris, kui valla- ja linnaeelarve seadusesse tehti muudatus, millega piirati kuni 2011. aasta lõpuni omavalitsuste poolt laenude võtmist põhivara soetamiseks, ehitamiseks ja renoveerimiseks. Piirati samuti kapitalirendi, faktooringute ja muude pikaajaliste kohustuste võtmist. Erandina lubatakse välisprojektide rahastamise eesmärgil laenude võtmist kooskõlastatuna Rahandusministeeriumiga. Seadusemuudatus seab piirangud ka koostööks erasektoriga PPP-projektide (*PPP - public private partnership*) raames.

Tulu vara müügist investeerimisprojektide rahastamise kätteallikana on järjest väheneva osatähtsusega. Vara müük majanduslanguse tingimustes ei ole linna aspektist vaadelduna otstarbekas, kuna vara müügi hinnad on langenud ja müügitähtjad pikenenud. Samas on täna hea aeg teostada uusi investeringuid, sest ka uusehituste ja renoveerimistöde hinnad on märgatavalt langenud.

Järgnevatel aastal kasvab märgatavalt välisrahastuse osa linna investeerimistegevuse rahastamisel. Kuna kohalike omavalitsuste tulubaas on tänaseks päevaks oluliselt vähenenud, siis on probleemiks kujunenud välisprojektide omafinantseerimise kohustusele rahalise katte leidmine. Välisprojektide omafinantseerimiseks on linnaeelarvest vahendid tänaseks küll leitud, kuid samas on pärsitud muude vajalike investeerimisprojektide teostamine.

Joonis 12. Soetused ja mittefinantsvara vähenemine ning muutus mittefinantsvarades (parem skaala) (tuh kr)

Põhivaraga seondub eelarveaasta jooksul hulgaliselt erinevaid muutusi. Põhivara soetatakse, seda võõrandatakse, see kulub kasutamise käigus ehk tema väärtus langeb ja seda parendatakse. Põhivara müük ega ka põhivara kulumi mittetaastamine ei tähenda otseselt põhivara halba majandamist, kui taolised otsused tehakse majanduslikest kaalutlustest lähtudes. Kui taolisi otsustusi ollakse sunnitud tegema aga tulenevalt hetke majanduslikest kaalutlustest, võib eeldada, et tegemist on vaid ajutise lahendusega ning vastavad kulutused tuleb tulevikus siiski paratamatult teha.

2009. aastal vähenes linna mittefinantsvarade väärtus 570 981 tuhat kooni, mis kaudselt näitab ka linna ebapiisavat investeerimisvõimet. 2010. aasta eelarves on mittefinantsvarade vähenemine veelgi suurem. Nii on ka reitinguagentuur *Moodys* linna krediidireitingu uuendamisel koostatud finantspositsiooni analüüsis toonud ühe negatiivse tegurina välja linna väikese tegevustulemi, mille arvelt peaks linn suutma katta laenukohustusi ning investeerimisvajadust.

Muutused finantsvarades

Finantsvara mõiste alla mahuvad põhiliselt raha ja osalused linna tütar- ja sidusettevõtetes. Kuigi finantsvarad on linna puhul üldiselt teisejärguliselt seotud põhitegevuste eesmärkide saavutamise, on nad siiski olulised. Linna osalusega äriühinguid, mis osutavad linnaelanikele avalikke teenuseid, juhitakse finantsaspektist lähtudes finantsvarade kaudu. Arvestades hetkel valitsevat ebastabiilset välist majanduskeskkonda, ei ole vähetahtis ka eesmärk kindlustada linna kõikide tegevuste stabiilne ja tõrgeteta rahastamine, mille tagamiseks on Tallinna viimaste aastate eelarvetes kavandatud eelarveaastaks reserv linna rahalistest vahenditest. Siinkohal peab märkima, et Eesti omavalitsusüksuste tavapraktikas suunatakse reeglina kõik eelneva perioodi jäägid järgmise eelarveaasta kulutuste katteks, mis aga Tallinna seisukohast ei oleks mõistlik ega võimalik.

Olenemata linna väikesest tegevustulemist, on linn kaks viimast eelarveaastat lõpetanud kassajäägiga, mis on võimaldanud teostada kõik vajalikud väljamaksed. Tulenevalt majandussurutise negatiivsetest mõjudest ning seoses omavalitsuste tulubaasi ootamatu vähendamisega 2009. aastal langes ka linnakassa jääk kriitilise piirini, kuid siiski suudeti tagada kavandatud väljamaksete õigeaegne teostamine. Strateegia koostamisel on seatud üheks fiskaalseks lähteesmärgiks suurendada järgnevatel aastatel jooksul likviidsete vahendite mahtu, fikseerides linna kassajääk tasemel ca 200 miljonit krooni ning seeläbi parendada ka linna maksevõimet.

Linna netovõlakoomus vastavalt valla- ja linnaeelarve seaduses sätestatule on käesoleva aasta alguseks 3 642 563 tuhat krooni, mis moodustab 60% (lubatud 60%) linnaeelarve puhastuludest (s.o linna eelarve tulud, millest on maha arvatud sihtotstarbelised eraldised riigieelarvest). Võlakoomusest 3 729 158 tuhat krooni moodustasid laenude, võlakirjade ja kapitaliliisingute põhiosa jääk 2 730 159 tuhat krooni, kontsessioonilepingutest tulenevate kohustuste jääk 978 643 tuhat krooni ja muud linna pikaajalised kohustused 20 355 tuhat krooni. Olemasolevate laenukohustuste teenindamiseks kulutab linn vaid 6-7% (lubatud 20%) eelarve tulude mahust.

Aastatel 2005-2008 sõlmis linn koolihoonete renoveerimiseks erapartneritega 16 teenuste kontsessioonilepingut. Nimetatud koostöölepingute sõlmimisel lähtuti tollel hetkel kehtinud õigusaktidest ning raamatupidamisarvestuses on neid lepinguid kajastatud kuni 2008. aasta majandusaasta aruande (k.a) koostamiseni riskianalüüside alusel kasutusrendina. 2008. aasta alguses kinnitas Raamatupidamise Toimkond uue juhendi RTJ 17 Teenuste kontsessioonikokkulepped, mille rakendamine on kohustuslik alates 2009. aasta majandusaasta aruande koostamisest. Kuna linn kontrollib koolihoonete kasutamist, sh on linnal kontroll varaobjektide üle ka lepinguperioodi lõppedes, tuleb vara RTJ 17 kohaselt kajastada materiaalse põhivarana linna bilansis. Arvestuspõhimõtete muudatuste mõju kajastatakse aruannetes tagasiulatuvalt. Täpsema ülevaate nimetatud kohustustest saab linna majandusaasta aruande lisast 30.

Joonis 13. Muutus laenukohustustes 2009-2014 (tuh kr)

Muutused nõuetes ja kohustustes

Tekkepõhises arvestuses kajastatakse tulud ja kulud sellel hetkel, kui majanduslik väärtus tekib, muutub, vahetub või kaob, olenemata sellest, kas väljamakseid teostatakse või raha laekus. Analüüsides eelmiste perioodide nõuete ja kohustuste muutusi, saab kindlalt väita, et linna tulude ja kulutuste mahu kasvades suurenevad ka linna nõuded ja kohustused. 2009. aastal aga linna tulud ja kulutused vähenesid.

Majandussurutise tingimustes, kus suureneb pankrottide arv ja võlad suurenevad, ei pruugi nõuded ja kohustused väheneda. Nõuded kasvavad, sest maksukohustuslased ja kliendid viivitavad maksude tasumisega, suurenevad võlguolevad summad. Nõuete muutuses toovad perioodilisi kõikumisi kaasa kavandatavad AS-i Tallinna Soojus aktsiakapitali vähendamise otsused aastatel 2009-2011. Ka linna kohustused võivad kasvada, sest rahavoogude optimeerimise eesmärgil on otstarbekas tasuda arved maksetähtaja lõpus, mitte koheselt arve saabumisel. Eelarvestrateegias on prognoositud, et kuni 2012. aasta lõpuni linna nõuded vähenevad ning seda põhiliselt AS-i Tallinna Soojus aktsiakapitali vähendamise otsusest tulenevate maksetega linna eelarvesse. 2013. aastast alates aga nõuded kasvavad seoses eelarvetulude mahu kasvuga. Linna kohustused vähenevad kuni 2010. aasta lõpuni, edasi aga toimub kohustuste kasv. Nimetatud prognoosid võivad aga muutuda seoses muudatustega majanduskeskkonnas.

Muutused netovaras

Netovara koguneb kumulatiivselt eelarveaastate tulemite baasil. Muutused netovaras on otseselt seotud eelarveaasta tulemiga, mis on linna põhitegevuste tekkepõhine ülejääk või puudujääk.

Tegevusülejääk tekib juhtumil, kui tulud ületavad eelarveaasta kulusid. See tähendab linna:

- suurenenud finantspotentsiaali;
- võimet vähendada linna laenukoormust (ja seeläbi ka intressikulud), investeerida linna infrastruktuuri arendamisse, panustada enam teenuste osutamisse ja toetustesse;
- võimet mõjutada põlvkondade vahelist õiglust, st hetke maksumaksjad kustutavad eelnevat defitsiiti või maksavad tulevaste kulutuste eest ette.

Tegevusdefitsiit tekib, kui eelarveaasta kulud ületavad tulusid. Jätkuv tegevusdefitsiit ei ole jätkusuutlik, kuna see:

- vähendab linna finantspotentsiaali;
- vähendab linna suutlikkust vähendada laenukoormust (ja seeläbi ka intressikulud), investeerida linna tegevusteks vajalikesse infrastruktuuri objektidesse, osutada teenuseid ja maksta toetusi;
- mõjutab põlvkondade vahelist õiglust, st teenuste kulud ja toetused ning muud avalikud hüved, mida saavad nautida hetke maksumaksjad, makstakse tegelikult kinni tulevaste maksumaksjate põlvkonna poolt.

Joonis 14. Muutus netovaras 2009-2014 (tuh kr)

Kuna viimastel aastatel on linna netovara vähenenud, on ka linna finantspotentsiaal teatud määral vähenenud. Arvestades asjaolu, et netovara maht 2010. aasta alguses oli suurusjärgus 14,9 miljardit krooni, on linnal jätkuvalt olemas piisav potentsiaal oma tegevuste elluviimiseks ka tulevastel perioodidel. Kuna jätkuv tegevusdefitsiit ei ole jätkusuutlik, on vajalik rakendada võimalusel täiendavaid meetmeid netovara edasise kahanemise vältimiseks.

3. Ülevaade linna tulubaasist

Vastavalt valla- ja linnaeelarve seadusele moodustavad kohalike omavalitsuste tulubaasi maksutulud, kaupade ja teenuste müügitulud, lõivud, vara müügitulud, tulud varadelt, toetused ja muud tulud.

Järgnevalt on esitatud linnaeelarve tulud tululiikide lõikes aastatel 2009-2014.

Tabel 9. Eelarve tulud 2009-2014 (tuh kr)

Tululiik	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	eelarve	prognoos	prognoos	prognoos	prognoos	prognoos
Maksutulud kokku	3 972 954	3 893 582	4 011 000	4 163 000	4 348 000	4 550 000
Riiklikud maksud	3 848 830	3 575 782	3 665 000	3 806 000	3 977 000	4 159 000
sh üksikisiku tulumaks	3 528 560	3 261 582	3 344 000	3 485 000	3 655 000	3 836 000
maamaks	320 269	314 200	321 000	321 000	322 000	323 000
Kohalikud maksud	124 124	317 800	346 000	357 000	371 000	391 000
Lõivud	6 954	8 192	7 170	7 270	8 070	8 170
Kaupade ja teenuste müük	878 804	1 025 393	912 318	954 695	976 683	1 007 800
Finantstulu	14 267	6 000	6 000	7 000	7 000	8 000
Muud tulud	51 585	46 435	46 255	45 900	45 900	45 900
Kasum vara müügist	14 991	46 300	44 900	19 950	19 950	14 950
sh vara müük	92 052	98 400	90 000	50 000	50 000	40 000
müüdava vara jääkväärtus	-76 896	-52 000	-45 000	-30 000	-30 000	-25 000
vara müügi kulud	-165	-100	-100	-50	-50	-50
Muud tulud varalt	7 115	6 000	6 700	6 000	6 500	6 500
Dividendid	85 060	120 000	80 000	76 000	76 000	76 000
Toetused	1 184 677	1 410 059	1 449 532	1 349 111	1 457 788	1 440 570
sh riigilt ja muudelt institutsioonidelt	1 115 233	1 067 441	1 102 468	1 111 338	1 136 338	1 188 370
välisrahastus	67 563	340 134	345 029	235 873	319 450	250 200
muud toetused	1 880	2 484	2 035	1 900	2 000	2 000
Eelarve tulud kokku	6 216 406	6 561 961	6 563 875	6 628 926	6 945 891	7 157 890

Viimase pooleteise aasta jooksul on Eesti majanduses toimunud olulised ja valdavalt negatiivsed muutused.

Täiendavalt sellele on omavalitsuste tulubaasi vähendanud ja selle arenguid oluliselt mõjutanud ka keskvalitsuse tasandil vastuvõetud otsused. Seetõttu erinevad käesoleva eelarvestrateegia tulude

prognooside lähteeldused oluliselt eelmises eelarvestrateegias sätestatutest, ning on alljärgnevad:

- Tallinna elanikkond püsib stabiilselt 400 tuhande elaniku piires;
- majanduslangus peatub 2010. aasta lõpus ja mõõdukas tõus algab 2011. aastal;
- keskmise palga langus on madalam kui Eestis tervikuna ja palkade kasv algab 2011. aastal;
- tulumaksu maksjate keskmine arv kuus, kelle tulumaks laekub Tallinna eelarvesse, ei lange lähiaastatel enam kui 20 tuhat inimest;
- riik ei vähenda täiendavalt omavalitsuste eraldatavaid tulusid;
- laenuvahendeid võib kasutada välisprojektide rahastamisel ja lubatud on olemaolevate laenude refinantseerimine;
- 2012. aastast alates kaob piirang investeerimisprojektide rahastamiseks laenude toel;
- riik suudab likvideerida mahajäämuse välisraha kaasamiseks investeringute teostamisel.

Joonis 15. Linna tulud 2009-2014 (tuh kr)

Joonis 16. Linna tulude osakaal protsentides 2009-2014

Riiklikud maksud

Maksukorralduse seaduse, tulumaksuseaduse ja maamaksuseaduse alusel eraldatakse omavalitsustele kinnitatud maksumäära alusel osa omavalitsuse haldusterritooriumil elavate inimeste tulumaksust ning haldusterritooriumi maksustatavalt maalt kogutav maamaks. 2010. aastal moodustavad riiklikud maksud 54,5% linnaelarve tuludest ja 91,8% maksutuludest.

Linnaelarve kõige olulisem tulu on üksikisiku tulumaks, mis moodustab ligi 50-54% kõigist linna tuludest. Tulumaks on riiklik maks, mis on kehtestatud maksukorralduse seaduse ja tulumaksuseaduse alusel.

Kohalikele omavalitsustele eraldatav tulumaks sõltub kolmest põhitegurist. Nendeks on keskmise palga ja muude tulude (maksustatava brutotulu) kasv, maksumaksjate arvu muutus ning kohalikele

omavalitsusüksustele ülekantava tulumaksu määr. Tulumaksu kohalikele omavalitsustele eraldamise määra alandamise tulemusena kaotas Tallinna 2009. aastal arvestuslikult 126 miljonit krooni, 2010. aastal juba üle 150 miljoni krooni.

Maksukorralduse seaduse muutmise tulemusena rakendatakse 2009. aastast kõigile maksukohustuslastele ühte ettemaksukontot, kuhu laekunud vahenditest kantakse maksutähtpäeval ülekandmisele kuuluv osa maksukohustuse katteks, sõltumata maksukohustuslase seletusest maksekorraldusel. Kui maksukohustuslasel on eelnevatest maksutähtpäevadest võlgu, siis suunatakse ka omavalitsustele ülekantav tulumaks ja maamaks selle võla katteks. Maksu- ja Tolliamet suunab ka ettevõtte võla katteks tema töötajatelt kinnipeetud tulumaksu. Palju selle tagajärjel omavalitsused maksude osas kaotavad, selle kohta Maksu- ja Tolliametis arvestus puudub.

Euroopa Komisjoni, Eesti Panga ja teiste finantsinstitutsioonide prognooside kohaselt langeb ka 2010. aastal tööhõive, tulu saajate arv ning keskmine palk. Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt väheneb Eestis 2010. aastal tööhõive 3,3% ning keskmine brutopalk 2,8%. Selle tagajärjel väheneb maksustatav tulu nii Eestis tervikuna kui ka Tallinnas. Rahandusministeeriumi prognoosile tuginedes väheneb Eestis arvestuslikult maksustatav tulu 2010. aastal üle 6%. Alates 2011. aastast hakkab maksustatav tulu kasvama.

Tallinnas oli 2009. aastal maksustatava tulu langus väiksem kui Eestis tervikuna, sest keskmine palk langes vähem kui Eestis. Maksu- ja Tolliameti andmetel vähenes 2009. aastal kohalike omavalitsuste maksustatav tulu 2008. aastaga võrreldes 11,4%, sh Tallinnas 11%. Tulu saanud inimeste keskmine deklareeritud tulu vähenes Eestis 4,7% ning Tallinnas 4,1%.

Seoses maksustatava tulu langusega väheneb kohalikele omavalitsustele ülekantav tulumaks 2010. aastal keskmiselt ca 7%. Võrreldes 2009. aastaga on tulumaksu langus suurem I poolaastal, aasta lõpus võib tulumaks hakata kasvama. 2008. aastaga võrreldes väheneb 2010. aastal kohalike omavalitsuste eelarvesse kantav tulumaks 20,8% (võrreldud on 2008. aasta tulumaksu laekumist omavalitsuste 2010. aasta eelarvete koondi andmetega). 2011. aastast kasvab nii tulu saajate arv, keskmine palk kui ka maksustatav tulu. Selle tulemusena võib eeldada iga-aastaselt ka tulumaksu kasvu kiirenemist.

Alates 2009. aastast alates väheneb omavalitsuste tulubaas tulumaksu osas nii majanduslanguse ja tulumaksu eraldamise määra alandamise tõttu, laekunud, kuid deklaratsioonidega katmata tulumaksu viivitusega ülekandmise tõttu ning ettemaksukonto rakendamise tõttu.

Tallinna linna ja omavalitsusliitude eesmärk on selgitada ja saavutada valitsusega läbirääkimiste tulemusena kokkulepe suurendada kohalikele omavalitsustele eraldatava tulumaksu määra endisele tasemele.

0,1-protsendipunktiline tulumaksu määra kasv suurendab linna tulu ligi 30 miljoni krooni aastas.

Teiseks suuremaks linnaeelarve maksutuluks on maamaks. Maamaks on riiklik maks, mis on kehtestatud maksukorralduse seaduse ja maamaksuseaduse alusel. Maamaksu tulu moodustab ligi 4,5-5% linnaeelarve tuludest. Maamaksu suurus sõltub maa maksustamise hinnast, mis saadakse maa korralisel hindamisel ja maamaksu määrast. Maksu määra kehtestab kohalik omavalitsus. Hetkel kehtivad 2001. aasta maa korralise hindamise tulemused. Alates 2008. aastast on Tallinnas maamaksu määra 1,5% maa maksustamishinnast. Maksu määra tõstmise 0,1 protsendipunkti võrra suurendaks linna tulusid ligi 21 miljonit krooni aastas. Maamaksu määra tõstmise 2008. aastal 0,9 protsendipunkti võrra suurendas maksust saadavat tulu ligi 190 miljonit krooni aastas. Maksu määra tõstmise otstarbekust on tagantjärele kaudsel toetanud ka Rahvusvahelise Valuutafondi (edaspidi *IMF*) delegatsiooni juht Christoph Rosenberg. 29. märtsil 2010 Tallinnas peetud sõnavõtus rõhutas ta *IMF*-i nägemust, et kinnisvaraga seotud maksud peaksid Eestis olema senisest kõrgemad.

Järgnevatel aastatel maamaksutulu prognoosimine on teatud määral raskendatud. Põhjuseks on see, et 2009. aasta juulis jõustunud maamaksuseaduse muutmise alusel võib kohalik omavalitsus vabastada maamaksust maa omaniku või kasutaja tema kasutuses olevalt elamumaalt linnas kuni 0,3 ha või vallas kuni 1,0 ha ulatuses, kui sellel maal asuvas elamus on maksu maksja elukoht vastavalt rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmetele. Maksuvabastust võib anda tingimusel, et maksuvabastuse taotleja ei saa maa kasutusõiguse alusel rendi- või üüritulu. Samas on Rahandusministeerium kavandanud, et järgnevatel aastatel kohalike omavalitsuste tulubaasis maamaksu summad kasvavad. Seega Rahandusministeerium eelarve koostajana ei arvesta maamaksuseaduse vastava sätte rakendamise mõju.

Maamaksu tulu mõjutab ka maamaksuseaduse muudatus, mille tagajärjel saavad kohalikud omavalitsused looduskaitse piiranguvööndi maalt maamaksu 50% määraga.

Maamaksuseaduse muutmise mõju maamaksu määramise alampiir 50 kroonini senise 20 krooni asemel. Selle tulemusena ei määrata maamaksu 4 785 maakasutusele summas 166 tuhat krooni.

Kohalikud maksud

Kohalike maksude kehtestamise aluseks on kohalike maksude seadus. Kohalike maksude seadus võimaldab omavalitsustel kehtestada kaheksa kohalikku maksu, milleks on reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, parkimistasu, müüгимaks, paadimaks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks ja lõbustusmaks. Tallinna linnas oli 2010. aastani kehtestatud neist reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks ning parkimistasu. Kohalikud maksud olid kuni 2010. aastani linna tulude seisukohast vaadelduna marginaalse tähtsusega, moodustades keskmiselt ligi 2,2-2,4% linnaeelarve tuludest.

2010. aastast kohalike maksude osatähtsus kasvab, sest 2010. aasta alguses rakendus paadimaks ja 1. juunist 2010 müüгимaks. Selle tulemusena kasvab kohalike maksude osatähtsus 2010. aastal 4,8%-ni ja 2011. aastast 5,3-5,5%-ni linnaeelarve tuludest. Tulubaasi laiendamine tagab linna oluliste valdkondade arengu ja kohalikele omavalitsustele pandud ülesannete täitmise.

Reklaamimaksuga maksustatakse reklaami, mida eksponeeritakse Tallinnas avalikus kohas väljaspool ehitiste siseruume hoonetel, rajatistel, ühistranspordivahenditel, mobiilsetel konstruktsioonidel ja reklaamikandjatel. Reklaamiks ei loeta majandus- või tegevuskoha tähistust selle nime, liigi, kauba müügi või teenuse osutamise aja, isiku nime, kaubamärgi ja domeeninimega ehitisel, kus tegevus toimub ning tegevuskoha sissepääsu juures.

Reklaamimaks on kehtestatud kohalike maksude seaduse alusel linnavolikogu poolt maksumääraga 7 krooni reklaampinna ühe ruutmeetri kohta päeva arvestuses. Reklaamimaksu määra tõstmine 0,1 protsendipunkti võrra suurendaks linnaeelarve tulusid ligi 6 miljonit krooni aastas. Reklaamimaks moodustab aastatel 2009-2014 0,5-0,6% linnaeelarve tuludest.

Reklaamimaksu tulu kasvas kuni 2009. aastani. 2009. aasta algusest on vähenenud välireklaami eksponeerimine. Põhjuseks on majanduskriisist tingitud rahaliste võimaluste piiratus ning reklaamiseaduse muudatuste mõju, mille tagajärjel ei loeta enam reklaamiks ettevõtete nime, kaubamärgi ja domeeni eksponeerimist hoonel, kus ettevõtte asub, vaatamata nime, kaubamärgi, domeeni suurusele. Selleks, et majanduslanguse tingimustes suurendada välireklaami mahtu ja pidurdada reklaamimaksu vähenemist, alandas linnavolikogu 2010. aastaks reklaamimaksu määra 7 kroonilt 5 kroonile reklaampinna m² kohta ööpäevas. 2010. aasta alguses ongi reklaamimaksu deklareerimiste arv suurenenud 2009. aastaga võrreldes. Reklaamimaks moodustab 0,5-0,6% linnaeelarve tuludest.

Teede ja tänavate sulgemise maks on kehtestatud kohalike maksude seaduse alusel linnavolikogu määrusega. Teede ja tänavate sulgemise maks moodustab 0,2-0,4% linnaelarve tuludest. Maksuhaldur on Tallinna Transpordiamet. Maksu tuleb tasuda üldkasutatava tänavaga, väljaku, pargi ja puhkeala sulgemise eest. Maksumäärad on diferentseeritud sõltuvalt tänavate grupist, sulgemise viisist (täielik või osaline), nädalapäevast ja kellaajast. Maksumäär on 300-24 000 krooni ööpäevas. Praegused maksumäärad kehtivad 2009. aastast. Maksutulu on vähendanud korrusmajade ehitusmahtude oluline vähenemine kesklinna piirkonnas. Teede ja tänavate sulgemise maks väheneb ka järgnevatel aastatel, sest 2011. aastal jõuab lõpuni AS-i Tallinna Vesi suuremahulised ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ehitustööd linna vanemates asumites.

Parkimistasu on kehtestatud linnavolikogu poolt kohalike maksude seaduse ja liiklusseaduse alusel. Parkimistasu kohaliku maksuna tuleb tasuda sõiduki omanikul või kasutajal sõiduki parkimise eest linna avalikul tasulisel parkimisalal. Maksumäär on parkimisala asukoha järgi diferentseeritud. 2007. aastal laiendati avalikku tasulist parkimisala Kadrioru ja Tehnika tänavaga suunal. Selle tulemusena suurenes parkimiskohtade arv rohkem kui 4 tuhande võrra. 2008. aastal tõsteti ka parkimistasu määrasid, eesmärgiga reguleerida parkimiskorraldust, vähendades parkimist vanalinna ja südalinna piirkondades. 2010. aasta mais esitas linnavalitsus linnavolikogule ettepaneku muuta tasulise parkimisala ja parkimispiirkondade piire, millega laieneb avalik tasuline parkimisala mõningal määral Kalamaja, Kadrioru ja autobussijaama suunal. Parkimistasu maksuhaldur on Tallinna Transpordiamet. Parkimiseeskirjadest kinnipidamist kontrollib halduslepingu alusel AS Ühisteenused. Parkimistasu kasvas kuni 2009. aastani. Parkimistulu mõjutab majanduslangus. Tööhõive väheneb ja inimeste sissetulekud langevad. Selle tagajärjel väheneb mootorsõidukite kasutamine ja tasuline parkimine. Parkimistasu mõjutab ka uute eraparklate avamine, kus tasuline parkimine on sageli odavam kui linna avalikul tasulisel parkimisalal. Mitmed parklad on avatud ebaseaduslikult, sest ärilist parkimisteenust osutatakse elamumaal või sotsiaalmaal ning parklaid on rajatud ilma kinnitatud projektita. Tõhustada tuleb kontrolli ebaseadusliku parkimisteenuse osutamise üle. Samas tuleb parkimisturul toimunud muudatusi arvestada linna avalikul tasulisel parkimisalal parkimistasu määrade kehtestamisel. Parkimistasu mõjutab ka Vabaduse väljaku rekonstrueerimine, mille tulemusena väljakul asuv parkla likvideeriti ja avati maaalune parkimismaja. Parkimismaja ruumide kasutamise eest saab linn 2010. aastal AS-ilt Tallinna Tööstuspargid üüritulu. Parkimistasu moodustab 1,2-1,5% linnaelarve tuludest.

Müügitasud kehtestati Tallinnas 1. juunist 2010 kohalike maksude seaduse ja kaubandustegevuse seaduse alusel. Müügitasust laekuvaid vahendeid kasutatakse avalike teenuste arendamiseks Tallinna linna

haldusterritooriumil. Müügitaksu maksavad linna territooriumil kauplemis- või teenindusluba omavad füüsilisest isikust ettevõtjad ja juriidilised isikud. Müügitaksu maksab tegevuskohajärgselt kaupleja kaubandustegevuse seaduse mõistes, kes on registreeritud majandustegevuse registris ja tegutseb jaekaubanduse, toitlustuse või teeninduse valdkonnas. Müügitaksuga maksustatakse maksukohustuslase poolt linna territooriumil asuvas tegevuskohas või selle kaudu füüsilisele isikule jaekaubanduse, toitlustuse või teeninduse valdkonnas müüdud kaubad ja osutatud teenused. Kaupade ja teenuste müügihind on käibemaksuseaduses sätestatud maksustatava käibe maksustatav väärtus ilma käibe- ja müügitaksuta. Müügitaksu määraks on 1% kaupade ja teenuste maksumusest müügihinnas. Maksuvabastus on rakendatud ravimitele, sanitaar- ja hügieenitoodetele, meditsiiniseadmetele, leiva- ja saiatoodetele, jaotusvõrgu kaudu müüdavale elektri- ja soojusenergiale, maagaasile, veele jne. Müügitaksu haldur on Tallinna Ettevõtlusamet. Müügitaks moodustab 2010. aastal 2,3% ja alates 2011. aastast 3,4-3,6% linnaeelarve tuludest.

Paadimaks on kehtestatud linnavolikogu poolt kohalike maksude seaduse alusel. Paadimaksu näol on tegemist kohaliku maksuga, mida maksavad tehnilisele ülevaatusse kuuluvate kuni 12 meetri pikkuste paatide, jahtide ja kaatrite omanikud. Kohalike maksude seaduse põhjal on kohaliku omavalitsusüksuse volikogul õigus kehtestada väikelaevadele diferentseeritud maksumäärad ning keelata paadimaksu mittetasunud isikutele kuuluvate väikelaevade tehniline ülevaatus ning linnavalitsusel on õigus anda paadimaksu soodustusi ja vabastusi volikogu poolt kehtestatud tingimustel ja korras. Linnavolikogu määruse alusel maksustatakse paadimaksuga tehnilisele ülevaatusse kuuluvad 4 kuni 12 meetri pikkused paadid, jahid ja kaatrid määraga 500 krooni kalendriaastas iga poole meetri kohta väikelaeva kogu pikkusest. Paadimaksu haldur on Tallinna Transpordiamet. Paadimaks moodustab 0,1-0,2% linnaeelarve tuludest.

Kaupade ja teenuste müük

Kaupade ja teenuste müügi all käsitletakse põhiliselt linna asutuste omatulu, s.o tulu majandustegevusest, üürist, rendist jm ning hoonestusõiguse- ja kasutusõiguse tasu. Majanduslangusega kaasnenud ettevõtete tulude ja linnaelanike sissetulekute langus avaldab survet teenuste hinnale ja mõnes sektoris võivad väheneda ka ostetavate teenuste mahud. Suurimad muutused on üüri- ja renditurul. Linna teenuste hinnapoliitika peab arvestama teenuste turul toimuvate muudatustega. Tulu kaupade ja teenuste müügist moodustab 14-16% linnaeelarve tuludest.

Toetused

Kohalike omavalitsuste eelarve tuluks on ka toetused riigieelarvest, välisrahastus ja sihtotstarbelised toetused. Vastavalt põhiseadusele võib riik seaduse alusel või kokkuleppel omavalitsustega panna neile riiklikke kohustusi. Kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest. Riigieelarve seaduse alusel teeb riik eraldisi kohaliku omavalitsuse eelarvesse tasandusfondi kaudu ja sihtotstarbeliste eraldistena. Riigieelarveliste eraldiste jaotus kohalike omavalitsuste vahel kinnitatakse Vabariigi Valitsuse määrustega ja korraldustega.

2009. aastal vähendas riik ühepoolset kohalikele omavalitsustele tasandusfondist ja muudest allikatest eraldatavaid vahendeid vaatamata Eesti omavalitsusliitude koostöökoogu seisukohtadele riigieelarve koostamise protsessis toimuvateks läbirääkimisteks. Riigi eelarvestrateegias aastateks 2011-2014 ja uuendatud konvergentsiprogrammis ei ole samuti arvestatud 2010. aasta kevadel Eesti omavalitsusliitude ettepanekutega omavalitsuste tulubaasi parandamiseks, sh teehoiuvahendite suurendamiseks, investeeringute toetamiseks, tulumaksu eraldamise määra tõstmiseks 2008. aasta tasemele jne.

Alljärgnevas tabelis on esitatud tasandusfondi vahendite struktuur Eestis ja Tallinnas vastavalt Rahandusministeeriumi jaotuskavale aastatel 2008-2010.

Tabel 10. Toetused tasandusfondist 2008-2010 (tuh kr)

Toetuse liik	2008	2009	Muutus 2009-2008		2010	Muutus 2010-2009	
	tegelik	tegelik	tuh kr	%	eelarve	tuh kr	%
Tallinn							
Tasandusfond	964 760	874 608	-90 152	-9,3	847 575	-27 033	-3,1
sh hariduskulud	847 448	788 158	-59 290	-7,0	753 948	-34 210	-4,3
sh palgavahendid	744 946	737 764	-7 182	-1,0	702 700	-35 064	-4,8
õpikud	12 503	12 176	-327	-2,6	11 860	-316	-2,6
õppevahendid	14 460	14 061	-399	-2,8	13 880	-181	-1,3
koolide investeringud	65 321	13 490	-51 831	-79,3	13 533	43	0,3
lasteaia õpetajate koolituskulud	4 891	5 546	655	13,4	6 921	1 375	24,8
ainesektsioonideks	2 233	2 248	15	0,7	2 191	-57	-2,5
õpilas- ja noorteüritusteks	3 096	2 875	-221	-7,1	2 863	-12	-0,4
koolilõuna toetus	59 599	60 704	1 105	1,9	61 544	841	1,4
koolieelsete lasteasutuste toetus	50 123		-50 123				
sotsiaaltoetusteks ja -teenusteks	2 459	4 092	1 633	66,4	6 893	2 801	68,4
toimetulekutoetuseks	5 131	21 654	16 523	322,0	25 190	3 536	16,3
Eestis kokku							
Tasandusfond kokku	5 218	4 662	-555 763	-10,6	4 747	84 229	1,8
	575	812			041		
sh jaotamata reservid	37 639	112 517	74 878	198,9	327 043	214 526	190,7
jaotatud tasandusfond	5 180	4 550	-630 641	-12,2	4 419	-130 297	-2,9
	936	295			998		

Allikas: Rahandusministeerium

2010. aastal vähenesid 2009. aastaga võrreldes Tallinnale tasandusfondist eraldatavad vahendid enam kui Eestis tervikuna. Aasta lõpuks nimetatud vahe suureneb veelgi, sest omavalitsuste tulubaasi stabiliseerimise toetuse reserviks kinnitatud 120 miljonist kroonist Tallinnale täiendavaid vahendeid ei eraldata.

Linna üheks eelarvepoliitiliseks eesmärgiks strateegiaga hõlmatud perioodil on kaasata arengukavas planeeritud eesmärkide realiseerimiseks võimalikult palju välisrahastust. Suurem osa linnale antud välisabist on eraldatud struktuurivahenditest, mis täidavad ühtekuuluvuspoliitika esimese prioriteedi (lähenemine) eesmärgi. Lähenemise kaudu püütakse stimuleerida vähemarenenud piirkondades majanduskasvu ja tööhõivet, rõhutades innovaatika ja teadmispõhist majandust, majanduslike ja sotsiaalsete muutustega kohanemist ning keskkonna kvaliteeti ja haldussuutlikkust. Antud eesmärki rahastatakse perioodil 2007-2013 kolme struktuurifondi kaudu: Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond ja Ühtekuuluvusfond.

Riigieelarve strateegias sisalduva Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007-2013 määratletakse **Eesti strateegiline lähenemine struktuurivahendite kasutamiseks Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi jooksul**. Eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused on koondatud kuue

strateegilise valdkonna ehk prioriteedi alla, mille elluviimiseks suunatakse rakenduskavade alusel Euroopa Liidu struktuurivahendeid järgnevalt:

- haritud ja tegus rahvas;
- teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv;
- paremad ühendusvõimalused;
- säästev keskkonnakasutus;
- piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng;
- suurem haldusvõimekus.

Eestile määratud Euroopa Liidu toetused on kavandatud riigieelarve ühe osana ning jaotatakse kasusaajatele majandus-, elukeskkonna või inimressursi arendamise rakenduskavades seatud eesmärkide täitmiseks kas avatud taotlusvooru alusel, programmipõhiselt või investeeringute kava alusel. Rakenduskavade elluviimiseks rakendatakse ligi 137 meetet, milledest otseselt kohalikule omavalitsusele on suunatud 17 meetet. Samas on linna ametitel ja hallatavatel asutustel võimalik toetusi saada ka teistest meetmetest.

Lähiaastatel on linna eesmärgiks Euroopa Liidu struktuurivahendite maksimaalne kaasamine. Arvestades asjaolu, et mitmed välisraha toel rekonstrueeritavad objektid on üleriigilise tähtsusega ja teenindavad kogu riiki, on otstarbekas taotleda riigipoolset kaasfinantseerimist. Linna prioriteetide realiseerimine välisabi toel on võimalik finantseerimistingimustele vastavate projektide olemasolul ja vastavate ministriumite toetusel.

Linna eesmärgiks on kasutada kõiki võimalusi investeeringute elluviimiseks, mida näeb ette Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia aastateks 2007-2013, arendades seega majanduse konkurentsivõime, sotsiaalse sidususe ja keskkonna kasutuse säästvuse kasvu.

Kohalike omavalitsuste investeerimistegevust toetatakse peamiselt Elukeskkonna arendamise rakenduskava erinevatest prioriteetsetest suundadest. Rakenduskava neljas prioriteetne suund Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng hõlmab vastavalt Eesti regionaalse arengu tasakaalustamise vajadusele kolme tüüpi tegevusi, millest Tallinn on abikõlblik kasusaaja ainult kahest. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise

meetme kaudu, mille eesmärgiks on muuta piirkonnad atraktiivsemaks ettevõtjate, kvalifitseeritud tööjõu ja külastajate jaoks, oli perioodil 2007-2010 igal taotlejal võimalik saada toetust 70 miljonit krooni, mida Tallinn on kasutanud kolme projekti elluviimiseks:

- Kiek in de Köki renoveerimine ja ekspositsiooni Ajarännak installeerimine;
- Tallinna Loomaaia afrikaaniumi paksunahaliste maja ehitamine ja renoveerimine (elevantide osa);
- Tallinna Botaanikaiaia ekspositsiooni-kasvuhoonete rekonstrueerimine.

Linnaliste piirkondade arendamise meetme kaudu on Tallinnale määratud 188 miljonit krooni toetust, et arendada avalikku linnaruumi, lahendada linnaspetsiifilisi probleeme ning funktsionaalselt paremini sidustada keskust ja tagamaad. Täna on antud meetme investeeringute kavasse sisse arvatud viis projekti, millede toetusmaht on pisut enam kui pool Tallinnale määratud välisabist:

- lastele perelähedane elukeskkond;
- sotsiaalmajutusüksuste ehitamine;
- Tallinna avamine merele - Kultuurikatla ja Linnahalli ümbruse planeering ja I etapi väljaehitamine;
- ühistranspordi prioriteedisüsteemi laiendamine;
- Harjumaa kergliiklustee rajamine.

Lisaks elukeskkonna arendamise rakenduskava neljandale prioriteedile on Tallinnal võimalik saada investeeringutoetust viienda prioriteetse suuna Hariduse infrastruktuuri arendamine kõigist kolmest alasuunast:

- meetme Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamise investeeringute kavasse on Tallinn sisse arvatud kahe alljärgneva projektiga, kusjuures linnal omafinantseeringu kohustust ei ole:
 - o tehnoloogiliste seadmete soetamine Kopli Ametikoolile;
 - o Tallinna Kopli Ametikooli õppetöökodade renoveerimine;

- meetme Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamise investeeringute kava osas on Tallinn sisse arvatud projektiga Tallinna Huvikeskuse Kullo peahoone renoveerimine, mille abikõlblik omafinantseering on 5%;
- meetme Hariduslike erivajadustega õpilaste koolide keskkonna parandamise investeeringute kavasse on Tallinn sisse arvatud kahe alljärgneva projektiga:
 - o Õismäe Kooli rekonstrueerimine;
 - o Tallinna Heleni Kooli õpilaskodu juurdeehitus.

Kõige enam on Tallinnale välisvahendeid eraldatud Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava kahe prioriteetse suuna kaudu. Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamist rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist ning strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringuid rahastatakse Euroopa Ühtekuuluvusfondist. Tänapäevaks on Transpordi infrastruktuuri arendamise investeeringute kava põhinimekirja arvatud kaks Tallinna projekti:

- Ülemiste liiklussõlme rekonstrueerimine;
- Veerenni tn - Filtri tee ühendustee ehitamine.

Ülemiste liiklussõlme rekonstrueerimise välisrahastuse osas teeb lõpliku otsuse Euroopa Komisjon. Esitatud taotluse osas peab Euroopa Komisjon tegema otsuse 2010. aasta suvel.

Märgitud investeeringute kava lisanimekirja on pidevalt muudetud. Linn taotleb nimekirja täiendamist järgmiste investeerimisprojektide võrra:

- Põhjaväila ehitus ja Russalka eritasandiristmiku rekonstrueerimine Tallinnas;
- Pääsküla raudteeülesõidu rekonstrueerimine Tallinnas.

Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatakse perioodil 2007-2013 Eestis kokku 350 miljoni krooni ulatuses Elukeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetse suuna Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine meetme Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine projekte. Toetus ühele projektile on kuni 60 miljonit krooni ja omafinantseeringu määr 10% abikõlblikest kuludest. Taotluste läbivaatamine toimub 2010. aasta juunis. Linn on esitanud otsustamiseks kolm projekti:

- keskkonnahariduse keskuse ehitamine Tallinna Loomaaeda;
- keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine Tallinna Botaanikaaias;
- keskkonnahariduse kättesaadavuse parandamine Tallinna koolides.

Meetme Looduse mitmekesisuse säilitamine raames esitas linn taotluse Kadrioru pargi Kirdetiigi rekonstrueerimiseks. Taotluste läbivaatamine toimub 2010. aasta juunis.

Tallinnal on võimalik taotleda veel Euroopa Liidu territoriaalse koostöö vahendeid (eelmise perioodi INTERREG), mis on Euroopa ühtekuuluvuspoliitika kolmandaks prioriteediks ning mida rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist. Antud prioriteedi eesmärgiks on soodustada harmoonilist ja tasakaalustatud arengut Euroopa Liidu territooriumil, olles suunatud piiriäärsete alade ja regioonidevahelise koostöö elavdamiseks, samuti linnade, äärealade ja maapiirkondade koostöö arendamiseks.

Lisaks struktuurifondidele on Tallinnal ka võimalik jätkuvalt kasutada Euroopa Komisjoni algatusi, Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsinstrumente ja teiste Euroopa Liidu programmide toetusi, mis oma rahalise abi poolest on väikesemahulised, kuid samas aitavad linnal täiendavalt realiseerida neid tegevusi, mida struktuurivahenditest ei rahastata.

Tallinna struktuurivahendite projektide edukamat ja efektiivsemat rakendamist on takistanud riigipoolne viivitamine vajalike õigusaktide vastuvõtmisel. Suurem osa neist kinnitati alles 2008. ja 2009. aastal. Selle tagajärjel paljude välistoetusega projektide elluviimine kuhjub perioodi viimastesse aastatesse, mis põhjustab linna omafinantseerimise osa ebaproportsionaalselt suurt tõusu nendel aastatel. See tekitab Tallinnale tõsiseid raskusi projektide elluviimise tähtaegadest kinnipidamisega ja omafinantseeringute tagamisega. Transpordi infrastruktuuri arendamise investeeringute kava vastuvõtmist pikendati viis korda ja see kinnitati alles 2008. aasta märtsis, s.o aasta peale linna ettepanekute esitamist. Investeeringute kava on muudetud mitmeid kordi. Vabariigi Valitsuse 21. aprilli 2009 korraldusega võeti põhinimekirjast välja kaks Tallinna suurt objekti - Põhjaväila ja Russalka eritasandiristmiku ehitus ning Nõmme raudteeülesõidu ehitus. Käesolevaks ajaks on Nõmme raudteeülesõit arvatud ka lisanimekirjast välja. Ka mitmed linna ettepanekud transpordi infrastruktuuri arendamise investeeringute kava osas on kahjuks jäänud tähelepanuta või tagasi lükatud.

Keerulisem on olukord välisprojektiga Tallinna tramm, mille esimese etapi ligikaudne maksumus on üle 3 miljardi krooni. Projekti ei ole lülitatud investeringute põhi- ega lisanimekirja. Rahastamisaotluse läbivaatamiseks on seatud tingimus, et linn koostab eelnevalt eelprojekti, milles on välja toodud projekti maksumus ja ajakava.

Mitmeid välisprojekte on võimalik realiseerida ka linna äriühingute kaudu. Nimetatud juhtudel eraldatakse välisprojektide välisrahastus rakendusüksuselt otse äriühingule. Linnaelarve vahendite arvelt toetatakse välisprojekti omafinantseeringut. Nii taotleb Tallinna Ühisveevärg OÜ Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahendeid Nõmme ja Haabersti linnaosades ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni väljaehitamiseks.

Kanaliseerimine on kavandatud lõpetada 2010. aastal. Projekti maksumus on 121,1 miljonit krooni, sh välisrahastus 87,1 miljonit krooni ja omafinantseering 34 miljonit krooni. Vahendeid taotletakse Keskkonnainvesteringute Keskuse kaudu veemajanduse infrastruktuuri arendamise meetmest. Nimetatud meetme kaudu on Eestis positiivse otsuse saanud 47 projekti summas 5,4 miljardit krooni. Senini ei ole sellest meetmest Tallinna projekte rahastatud.

Otse, ilma linna vahenduseta, taotleb välisrahastust ka Sihtasutus Tallinn 2011 Kultuurikatla rekonstrueerimiseks.

Linnavara efektiivsem kasutamine

Linnavara kasutamisest saab linn tulu äriruumide ja eluruumide üürileandmisest, hoonestusõiguse ja isikliku kasutusõiguse tasust, servituutidest ja loodusvara kasutustasust. Olulisemad nendest on äriruumide ja eluruumide üüritulu. Kuna eelnevatel aastatel toimunud linnavara müük on paratamatult kaasa toonud üüripindade vähenemise, tuleb eesmärgiks seada olemasoleva vara efektiivsem kasutamine suurema tulu teenimiseks.

Strateegiaga hõlmatud perioodil on linnal kavas jätkata üksikkorterite ja linna põhitegevuseks mittevajaliku kinnisvara müümist. Kuna linna kinnisvara haldamine on käesoleval ajal linnas killustunud erinevate ametiasutuste vahel ja kõigis ametiasutustes ei jätku kinnisvara tulusaks haldamiseks kompetentsi, saab eelolevatel perioodidel otsustavaks linna suutlikkus koondada haldustegevus ühte linna ametiasutusse. See annaks võimaluse efektiivsemaks kinnisvara haldamiseks, üürihindade ühtlustamiseks piirkonniti, lähtudes turuhindadest ja tõhusamaks järelevalve teostamiseks üürilepingute täitmise üle.

Tulu linna poolt osutatavate teenustelt

Tallinna linna organisatsiooni koosseisu kuulub 24 ametiasutust ja 256 hallatavat asutust, kes osutavad avalikkusele mitmesuguseid teenuseid erinevates tegevusvaldkondades. Olgugi, et linnal puudub oluline võime suurendada oma tulusid, peab linn siiski oma tasulistele teenustele hindu kehtestades lähtuma ka vastava teenuse omahinnast. See võimaldaks analüüsida kas vastava teenuse osutamine on rentaabel või mitte. Linna asutuste poolt osutatavate teenuste müügi protsess on linnas killustunud paljude asutuste tasemel. Mitmetes asutustes puudub vajalik personal ja kompetents. Linnas puudub ühtne teenuste müügi strateegia ja -poliitika ning hinnakujundus. Teenuste müügi valdkonna korrastamisel linna teenuste müügist saadava tulu maksimeerimiseks tuleb seada eesmärgiks:

- müügi protsessi kulude optimeerimine;
- hinnakujunduse standardiseerimine;
- tulude sissenõudmise efektiivsuse suurendamine;
- ühtse linna müügi organisatsiooni kujundamine.

Koostöö erasektoriga

Pidevalt on suurenenud linna investeerimisprojektide teostamine erasektori toel, kus tasumine teostatud tööde eest toimub rendimaksetena, mis kajastuvad tegevuskuludes. Linna PPP-projektid kajastatakse aruannetes kasutusrendina.

Tallinna linn on senini sõlminud pikaajalised koostöölepingud erapartneritega kokku 20 kooli renoveerimiseks ja munitsipaalramenduseks, millest tulenevad iga-aastased lepingujärgsed kulud kajastuvad linna tegevuskuludes. 2008. aastal lõpetati 9 koolihoone tervikrenoveerimine erasektori toel ning 2010. aastal veel 4 koolihoone tervikrenoveerimine.

Riigi Kinnisvara AS poolt renoveeriti Tallinna Pae Gümnaasium, Tallinna Mustamäe Gümnaasium, Lasnamäe Vene Gümnaasium, Tallinna Linnamäe Vene Gümnaasium, Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium ja Tallinna Rahumäe Põhikool.

Vivatex Holding OÜ poolt renoveeriti Kalamaja Põhikool, Tallinna Laagna Gümnaasium, Tallinna 32. Keskkool, Tallinna Kristiine Gümnaasium ja Pelgulinna Gümnaasium.

BCA Center OÜ poolt renoveeriti Tallinna Nõmme Gümnaasium, Haabersti Vene Gümnaasium, Tallinna Sikupilli Keskkool, Tallinna Ühisgümnaasium ja Karjamaa Gümnaasium.

2009. aastal kevadel korraldati konkurss Tallinna Humanitaargümnaasiumi, Tallinna Järveotsa Gümnaasiumi, Väike-Õismäe Gümnaasiumi ja Liivalaia Gümnaasiumi renoveerimiseks. Koolide renoveerimist teostab Kooliarenduse OÜ.

Elamuehitusprogrammi 5000 eluaset Tallinnasse raames kavandati lahendada omandireformist tulenenud sundüürnike eluasemeprobleemid. Nimetatud eesmärgi saavutamiseks sõlmis linn koostöölepingud Skanska EMV AS-iga ja Raadiku Arenduse OÜ-ga.

Skanska EMV AS poolt rajati Lasnamäele Loopealsel Meeliku tn 22 ja 24 kinnistule 10 elamuga elurajoon, kus on 680 korterit. Peale hoonete valmimist andis arendaja elamud üle Loopealse Elamu OÜ-le, kes andis need linnale 30 aastaks rendile.

Raadiku Arenduse OÜ-ga sõlmitud koostöölepingu alusel võtab linn 20 aastaks rendile Raadiku tn 8 kinnistul asuvat korterelamud, kus on 1170 eluruumi. 2009. aastal valmis 3 elamut ja 2010. aastal 5 elamut.

Lisaks eelnimetatud lepingutele on linnal veel pikaajaline teenusleping AS-iga Tallinna Vesi. AS-iga Tallinna Vesi sõlmitud lepingute alusel ehitati 2008. aastal Tallinnas välja veerajatisi ligi 10 km, reoveekanaliseerimise rajatisi 40 km ja sademevee rajatisi 20 km.

2009. aastal ehitati Tallinnas kokku veerajatisi 12,8 km, reoveekanaliseerimise rajatisi 57,1 km, sademeveerajatisi 14,7 km.

2010. aastal on kavas lõpetada ühisveevärgi ja -kanaliseerimise rajamine linna varem asustatud piirkondades. Lepingute alusel tasub linn AS-ile Tallinna Vesi teostatud tööde eest arenduskomponendi osana kuni aastani 2014 ja sademeveerajatisite ehituste eest aastani 2012.

Olulisematest lepingutest annab ülevaate alljärgnev tabel.

Tabel 11. Linna pikaajalised lepingud (tuh kr)

Valdkond	Lepingujärgne kulu aastate lõikes (tuh kr)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Haridus	151 772	155	189	190	193	196
sh koolid	151 772	155	189	190	193	196
		316	109	883	248	533
Linnamajandus	45 139	101	136	154	157	161
sh Loopealse elurajoon	34 448	34 250	37 500	38 100	38 650	39 200
Raadiku elurajoon	10 691	67 561	98 705	115	118	121
				990	860	990
Tehnovõrgud	188 285	184	253	253	254	69 696
sh sademevee kanalisatsioon	21 000	24 606	84 000	84 000	84 000	69 696
ühisveevärk ja	167 285	159	169	169	170	0
-kanalisatsioon		512	635	763	441	
Kokku	385 197	441	578	598	605	427
		245	949	736	199	419

Lisaks eelnimetatud koostöövormidele on linnal veel mitmeid võimalusi koostööks erasektoriga. Nagu näiteks on linnal võimalik infrastruktuuri rajamise kaudu soodustada spordi-, kultuuri- ja haridusobjektide ehitamist erasektori poolt, samuti on võimalik koostööd arendada läbi lisatingimuste seadmise planeeringute vastuvõtmisel ja maa sihtotstarbe muutmisel linna keskkonna arendamise ja parendamise osas ning sotsiaalobjektide rajamisel.

4. Ülevaade linna lähiaastate eesmärkidest ja tegevustest

Majanduslangus ning riigipoolsed kohalike omavalitsuste tulubaasi kärped on sundinud linna tegema oma pikaajalistesse eesmärkidesse suuri korrekture. Linna lähiaastate esmaseks prioriteediks on saanud tegevused, mis tagavad elanike igapäevase toimetuleku ning ettevõtluse toetamise. Samas jätkub ka haridusasutuste materiaalse baasi tugevdamine, eelkõige koostöös erasektoriga. 2010. aastal lõpetatakse järgmise nelja kooli tervikrenoveerimine. Suurt tähelepanu pööratakse traditsiooniliselt sotsiaalvaldkonnale. Investeermistegevuses on prioriteediks Euroopa Liidu vahendite maksimaalne kasutamine ning välisrahastusega projektide omafinantseerimise tagamine.

Majanduslanguse mõju Tallinna ettevõtetele ja elanikele nõuab kiiret ja kohest tegevust ning seda nii riiklikul kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil. Tallinna linn on omalt poolt välja töötanud ja rakendanud abipaketi, mis aitab Tallinna elanikul ja ettevõtjal paremini üle elada raskeid aegu ning väljuda

majanduskriisist tugevamana. Keskendutud on kuuele valdkonnale: tööpuuduse leevendamine, toetused ja sotsiaalabi, raskustesse sattunud inimeste nõustamine, eluasemekulude vähendamine, ettevõtluse toetamine ning tarbijate kaitse.

Abipaketi näol on tegemist programmiga, mille rakendamine võimaldab raskustesse sattunud inimestel paremini toime tulla. Kuid samas on programmis mitmeid olulisi tegevusi, mis on suunatud järgnevatel aastate heaolu kasvule, näiteks uue tööstuspargi rajamine, ettevõtluse rahalised toetused jm. Abimeetmeid on kokku 41. Need aitavad elanikel ja ettevõtjatel raskeid aegu üle elada ning pidurdada tööpuuduse kasvu. 2009. aastal planeeriti abipaketi tegevuste elluviimiseks 136,4 miljonit krooni ning 2010. aastal 174,9 miljonit krooni. Välja töötamisel on ka senise abipaketi jätkupakett tagamaks linna elanike sotsiaalne turvalisus ka järgnevatel aastatel.

Tööpuuduse leevendamise eesmärgil on linn loonud ja loob ajutisi töökohti linnale kuuluvates ettevõtetes ning toetab sotsiaalsete töökohtade loomist erasektoris. Erasektoris uute töökohtade loomise stimuleerimiseks alandas linn nende ettevõtete mitteleuruumide üürimäära ning hoonestusõiguse tasu, kus töökohtade arv suurenes. Töötutele pakutakse enam rakendust linna heakorra- ja hädaabitöödel. Pikaajaliste töötute nõustamiseks ja koolitamiseks on loodud tööharjutuskeskusi. Moodustatud töötute klubides on võimalik õppida arvuti kasutamist, CV koostamist, lugeda ajalehti ja saada teavet töökoha leidmiseks. Abipaketi raames on käesolevaks ajaks loodud 4,5 tuhat töökohta ning rakendatud tööpuuduse all kannatavaid inimesi hädaabitöödel.

Vähekindlustatud ja raskustes elanike toimetuleku tagamiseks eraldab linn enam vahendeid tasuta toitlustatavatele supiköökidele. AS Ida-Tallinna Keskhaigla ravikindlustamatute osakonnas suurendas linn voodikohtade arvu, kohtade arv on suurenenud ka kodutute varjupaikades. 2009. aastal avati kaks uut sotsiaalmajutusüksust Paljassaare tee 35 ja Kauge tn 4, 2010. aastal alustatakse Varre tn 7 sotsiaalmajutusüksuse projekteerimist ja ehitamist. Pensionäride toimetuleku tagamiseks suurendas linn 2010. aastast toetust 1 200 kroonini. Raskustesse sattunud inimestele pakutakse tasuta nõustamist, sh võlanõustamist, perenõustamist, kriisiabialast ja tööõiguslast nõustamist.

Linn kompenseerib vähekindlustatud elanikele soojusenergia ja vee hinnatõusu. Tallinna korterelamute energiasäästlikumaks muutmise eesmärgil käivitati projekt Fassaadid korda. Tarbijate kaitsmise nõustamiseks korraldab linn teabepäevi ja seminare.

Ettevõtluse toetamise eesmärgil ja linna toetusmeetmete tutvustamiseks korraldatakse teabepäevi alustavatele ettevõtjatele ja väikeettevõtetele. Väikeettevõtetele pakutakse stardiabi, koolitustoetust, messitoetust jt toetusliike. Ettevõtluse arendamiseks alustatakse Lasnamäel kolmanda tööstuspargi rajamist. Jätkeb ettevõtlusinkubaatorite rajamine ja arendamine. Toetatakse noorte informeerimist ettevõtluse valdkonnas. Käesoleva aasta aprillis peetud rahvusvahelisel seminaril, millest võtsid osa Euroopa Komisjoni, Rahvusvahelise Valuutafondi, Pariisi, Londoni, Berliini ja mitmete teiste suurte linnade esindajad, tunnustati linna abipaketi meetmeid.

Võrreldes eelnevate aastatega on kulude ja investeeringute osakaalud tegevusvaldkondade lõikes oluliselt muutunud. Kuna linna tulubaas väheneb seoses majanduslangusega, siis tulumaksu eraldamise määra alandamise ja riigieelarveliste toetuste vähendamise tõttu on võimalik teha kulutusi väiksemas mahus kui eelnevatel aastatel. Investeeringuprojektide finantseerimiseks ei ole valla- ja linnaeelarve seaduse muudatuse tõttu kuni 2011. aasta lõpuni võimalik kaasata laenuvahendeid. Samuti tuleb linnal leida täiendavaid võimalusi linnaettevõtete arendamiseks, saamaks täiendavat ettevõtlustulu.

Linna tegevusvaldkondade arendamiseks kasutab linn järjest enam välisrahastust. Samas sõltub osa välisrahastuse saamine Vabariigi Valitsuse otsustest. Kohalikel omavalitsustel ei ole õigust teha ettepanekuid välisprojektide valdkondliku jaotuse ja selle muutmise kohta. Seega sõltume välisprojektide koostamisel ja välisrahastuse taotlemisel riigi poolt tehtud otsustest, milliseid valdkondi välisrahastuse toel arendatakse. Juba otsustatud välisprojektide osas on kõige mahukamad teede, tänavate ja ristmike rekonstrueerimisega seotud projektid. Välisrahastusega suurte infrastruktuuriobjektide realiseerimine suurendab ka linna tööhõivet. Suuremamahulised nendest on Ülemiste liiklussõlme rekonstrueerimine, Veerenni tn ja Filtri tee ühendustee ja kergliiklusteede rajamine, Tallinna Botaanikaia kasvuhoonete rekonstrueerimine, Tallinna Loomaaia paksunahaliste maja renoveerimine, Tallinna Heleni Kooli, Õismäe Kooli renoveerimine, Huvikeskuse Kullo renoveerimine, Kopli Ametikooli õppetöökodade renoveerimine ja sisustamine tehnoloogiliste seadmetega ning lastekodulastele perelähedase elukeskkonna loomine.

Lisaks välisrahastuse kaasamisele on linn viimastel aastatel teinud koostööd erasektoriga. Erasektoriga elluviidavate koostööprojektide raames on suurenenud aasta-aastalt hariduse valdkonna investeerimistegevus. Jätkeb koolide tervikrenoveerimine ja uute lasteaiakohtade loomine. Koostöö erasektoriga toimub lisaks hariduse valdkonnale veel tehnovõrkude ja linnamajanduse valdkondade arendamisel. 2011. aastaks on linnal kohustus lõpetada vanades elamurajoonides ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ehitus, sademeveekanaliseerimise ehitus jätkub ka järgnevatel aastatel. Linnamajanduse

valdkonnas jätkub munitsipaalkorterite ehitus Raadiku elurajoonis.

Eeltoodud eesmärkidest lähtuvalt on kavandatud linna järgnevate aastate tegevus ning kulutused. Eelnevalt loetletud linna eemärgid on kooskõlas ka Eesti Keskerakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna koalitsioonileppega Tallinna juhtimiseks aastatel 2009-2013.

Alljärgnevalt on toodud ülevaade perioodiks 2009-2014 kavandatavatest kuludest ja investeeringutest.

Tabel 12. Tegevuskulud ja investeerimistegevus aastatel 2009-2014 (tuh kr)

Kulutused aastatel 2008-2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
(tuh kr)						
Tegevuskulud kokku	6 016 638	5 890 589	6 013 741	6 088 327	6 153 249	6 214 620
sh linnakassa tulude arvelt (sh	x	3 874 285	4 023 360	4 054 050	4 098 036	4 073 770
finantskulu ja reservfondid)						
kulu omatulu arvelt	x	945 613	902 523	947 145	953 033	988 650
kulu omatuluks oleva välisraha	x	36 104	20 823	10 232	180	200
arvelt						
kulu välisprojektide	x	535	235			
kaasfinantseerimise arvelt						
kulu annetuste arvelt	x	1 949	1 800	1 900	2 000	2 000
kulu riigi raha arvelt	x	1 032 103	1 065 000	1 075 000	1 100 000	1 150 000
Investeeringuprojektid kokku	967 385	570 056	641 157	600 379	788 553	953 370
sh linnaeelarve arvelt		230 688	279 483	330 800	432 945	665 000
riigieelarve arvelt		35 338	37 468	43 938	36 338	38 370
välisraha arvelt		304 030	324 206	225 641	319 270	250 000
Osaluse suurendamine						
Investeeringustegevus kokku	967 385	570 056	641 157	600 379	788 553	953 370
Lisaks PPP-projektid	385 197	441 245	578 949	598 736	605 199	427 419
Investeeringustegevus koos	1 352 581	1 011 301	1 220 106	1 199 115	1 393 752	1 380 789
PPP-projektidega						
Tegevuskulud ja	6 984 022	6 460 645	6 654 898	6 688 706	6 941 802	7 167 990
investeeringustegevus kokku						

Tabel 13. Tegevuskulud valdkondade lõikes aastatel 2010-2014 (tuh kr)

Valdkond	2010 eelarve	2011	2012	2013	2014
		prognoos	prognoos	prognoos	prognoos
Linna juhtimine	14 812	14 812	15 597	15 795	16 490
Linna tugiteenused	400 139	398 595	419 721	425 041	443 743
Haridus	1 344 092	1 379 882	1 441 223	1 456 631	1 515 506
Kultuur	247 679	280 451	243 931	241 572	252 202
Sport ja vaba aeg	133 161	133 811	140 219	141 996	148 244
Noorsootöö	22 919	22 919	24 134	24 440	25 515
Sotsiaalhoolekanne	477 357	470 072	422 745	427 195	445 991
Tervishoid	30 804	30 804	32 437	32 848	34 293
Linnamajandus	238 345	272 989	297 856	302 070	311 797
Muu majandus	12 000	12 000	12 636	12 796	13 359
Ettevõtluskeskkond	67 905	65 591	68 911	69 784	72 854
Linnatransport	781 965	812 551	816 292	816 613	852 544
Teed ja tänavad	312 608	312 608	329 177	333 349	348 016
Heakord	106 777	106 777	112 436	113 861	118 871
Tehnovõrgud	252 033	321 550	325 278	326 862	145 304
Muud kommunaalkulud	19 155	17 297	18 095	18 324	19 130
Keskkonnakaitse	22 912	21 759	18 770	19 008	19 844
Linnaplaneerimine	44 925	46 604	46 812	47 406	49 491
Avalik kord	51 026	51 026	53 730	54 409	56 806
Valdkonnad kokku	4 580 614	4 772 098	4 840 000	4 880 000	4 890 000
Finantskulud	100 500	106 979	112 478	113 215	114 120
Reservfond (linn ja linnaosad)	30 340	34 664	34 849	35 034	35 500
Kohtuvaidluste ja muude õiguslike vaidlustega seotud nõuete reserv					
Allahinnatavate nõuete reserv	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Stabiliseerimise reserv	105 000	0	0	0	0
Muud reservid	7 032	5 000	4 000	3 000	3 000
Tegevuskulud, v.a riigieelarve ja muude eraldiste arvelt	4 858 486	4 948 741	5 013 327	5 053 249	5 064 620
<i>sh omatulude arvelt</i>	<i>945 613</i>	<i>902 523</i>	<i>947 145</i>	<i>953 033</i>	<i>988 650</i>
<i>annetuste arvelt</i>	<i>1 949</i>	<i>1 800</i>	<i>1 900</i>	<i>2 000</i>	<i>2 000</i>
<i>välisrahastuse arvelt</i>	<i>36 104</i>	<i>20 823</i>	<i>10 232</i>	<i>180</i>	<i>200</i>
<i>välisprojektide kaasfinantseerimise arvelt</i>	<i>535</i>	<i>235</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>linnakassa arvelt</i>	<i>3 874 285</i>	<i>4 023 360</i>	<i>4 054 050</i>	<i>4 098 036</i>	<i>4 073 770</i>
Riigi ja muude institutsioonide toetuste arvelt	1 032 103	1 065 000	1 075 000	1 100 000	1 150 000
tehtavad kulud					
Kokku kulud	5 890 589	6 013 741	6 088 327	6 153 249	6 214 620

5. Finantseerimine

Linna laenustrateegia

Linna arengukavas ettenähtud investeringute elluviimiseks võõrfinantseerimise kaasamisel tuleb arvestada seadusandlusest tulevate normatiividega, linna võimega katta laenu teenindamise kulusid ning laenutegevusega seotud finantsriskidega.

Linna laenustrateegia eesmärgid aastatel 2010 kuni 2014 on järgmised:

1. hoida laenuportfelli kaalutud keskmine eluiga vahemikus 9-15 aastat, et tagada piisav laenuteenindamise võime;
2. viia linna laenutegevus võimalusel projektipõhisemaks, et kaasata soodsalt pikaajalist kapitali välisprojektide kaasfinantseerimiseks selleks ettenähtud institutsioonidelt (Euroopa Investeerimispank, *EBRD*, Põhjamaade Investeerimispank jt);
3. refinantseerida vajadusel olemasolevaid võlakohustusi, et tagada laenumaksete stabiilsus;
4. intressiriski maandamiseks fikseerida intressid kuni 75% linna laenuportfelligi.

Viimase krediidireitingu on linnale andnud reitinguagentuur *Moody's* 2010. aasta aprillis, kinnitades selleks A3 negatiivse väljavaatega. Krediidireiting kajastab linna finantstugevust ning on seeläbi oluline näitaja linna välisfinantseerijatele, eelkõige laenuandjatele. Krediidireitingut uuendab linn iga-aastaselt, et tagada krediidireitingu vastavus linna reaalsele finantsseisundile.

Tallinna linna laenude võtmist reguleerivad kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, valla- ja linnaeelarve seadus, Tallinna linna eelarve koostamise, vastuvõtmise ja täitmise kord ning Tallinna linna laenude võtmise ja haldamise kord. Vastavalt valla- ja linnaeelarve seadusega kehtestatud piirangutele ei tohi kõigi linna tagasimaksmata laenude, tasumata kapitalirendi maksete ja emiteeritud võlakirjade ning muude rahaliste kohustuste kogusumma koos võetava laenu, kapitalirendi, emiteeritavate võlakirjade ja muude rahaliste kohustustega ületada 60% selleks eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised. Tagasimakstavate laenusummade ja laenuintresside, kapitalirendi maksete ja kapitalirendi intresside ning võlakirjade lunastamise kulude kogusumma ei või aga ületada ühelgi eelseisval eelarveaastal 20% laenu võtmise, kapitalirendi kasutamise või võlakirjade emiteerimise eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised.

Alates 1. märtsist 2009 jõustusid valla- ja linnaeelarve seaduse muudatused, mis seavad täiendavad piirangud linna valitseva mõju all olevate üksuste laenukohustuste ja muude pikaajaliste kohustuste võtmisele. Seadusemuudatuse järgi võivad nii linn kui linna valitseva mõju all olevad äriühingud ja sihtasutused järgneval kolmel aastal võtta laenu, emiteerida võlakirju, võtta kapitalirendi- ja faktooringukohustusi ning muid pikaajalisi võlakohustusi vaid välisabi sild- ja kaasfinantseerimiseks ning olemasolevate võlakohustuste refinantseerimiseks, olles selleks eelnevalt saanud loa Rahandusministeeriumilt.

Tabel 14. Linna võlakoormus 2009-2014 (tuh kr)

Linna võlakoormus 2009-2014 (tuh kr)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	tegelik	eelarve	prognoos	prognoos	prognoos	prognoos
Tulud kokku	6 216 406	6 561 961	6 563 875	6 628 926	6 945 891	7 157 890
Sellest põhitegevuse tulud	6 047 937	6 222 593	6 220 211	6 385 453	6 626 441	6 907 690
Laenude, võlakirjade ja kapitaliliisingute põhiosa tagastamine	202 925	232 852	216 203	727 136	249 933	219 933
Kontsessioonilepingutest tulenevate kohustuste tasumine	12 735	13 787	14 568	15 403	16 297	17 254
Võlakohustuste põhiosa tagastamine kokku	215 660	246 639	230 771	742 539	266 230	237 187
Laenude, võlakirjade ja kapitaliliisingute finantskulu	85 431	100 500	106 979	112 478	113 215	114 120
Kontsessioonilepingutest tulenevate kohustuste finantskulu	73 140	71 696	70 915	70 079	69 186	68 229
Finantskulu kokku	158 571	172 196	177 894	182 557	182 401	182 349
Kokku põhiosa ja intressid	374 231	418 835	408 665	925 096	448 631	419 536
Võlakohustuste tagastamine puhasuludesse vastavalt VLES-le	6,2%	6,7%	6,6%	14,5%	6,8%	6,1%
Laenude, võlakirjade ja kapitaliliisingute põhiosa jääk	2 730 159	2 854 243	2 854 243	2 854 243	2 854 243	2 854 243
Kontsessioonilepingutest tulenevate kohustuste jääk	978 643	964 856	950 288	934 885	918 588	901 334
Muud linna pikaajalised kohustused	20 355	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000
Võlakohustused kokku	3 729 158	3 840 099	3 825 531	3 810 128	3 793 831	3 776 577
Likviidsed vahendid	86 595	220 383	244 568	238 019	270 357	272 779
Netovõlakoormus	3 642 563	3 619 716	3 580 963	3 572 109	3 523 474	3 503 798
Võlakoormuse määr põhitegevuse tuludesse	60,2%	58,2%	57,6%	55,9%	53,2%	50,7%

Tulenevalt valla- ja linnaeelarve seadusega kehtestatud uutest piirangutest on eelarvestrateegiaga hõlmataval perioodil linnal kavas võõrvahendeid kaasata vaid välisabi kaas- ja sildfinantseerimiseks ning olemasolevate võlakohustuste refinantseerimiseks. Kuna välisrahastusega projektide realiseerumise täpne ajakava ei ole eelarvestrateegiaga hõlmatava perioodi jaoks veel täpselt paigas, ei ole ka paigas täpne laenuvajadus, mistõttu on võõrvahendite kaasamisega arvestatud ainult olemasolevate laenude refinantseerimise osas. Tegelik vajadus võõrvahendite kaasamiseks võib sellest eeltoodud põhjustel erineda. Viimati emiteeris linn

pikaajalised võlakirjad 2009. aasta eelarves ettenähtud investeringute katteks mahus 31,4 miljonit eurot ehk 491 miljonit krooni tähtajaga 3 aastat, intressimarginaaliga 3,0%.

Riigikogu menetluses on uus kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise seaduse eelnõu, millega soovitakse muuhulgas muuta ka laenukoormuse arvestamise aluseid. Nimetatud õigusakti on kavas rakendada alates 1. jaanuarist 2011.

Tabel 15. Linna laenuportfell seisuga 01.01.2010

Laenuandja/emissiooni korraldaja	Laen/ võlakiri	Algus	Lõpp	Maht	Valuuta	Maht EEK	Põhiosa jääk EEK	Intressibaas	Marginaal
Nordic Investment Bank	laen	2003	2021	20 000,0	EUR	312 932,0	148 912,56 k	Euribor[2]	0,15%
Nordea Bank Finland Plc	laen	2003	2021	10 000,0	EUR	156 466,0	74 456,26 k	Euribor[3]	0,20%
Hypovereinsbank	võlakiri	2004	2014	28 755,0	EUR	449 918,0	269 950,86 k	Euribor[4]	0,25%
Svensk Exportkredit	laen	2005	2015	22 369,1	EUR	350 000,0	256 666,73 k	Euribor[5]	0,09%
Dexia Banque	võlakiri	2005	2015	6 391,0	EUR	99 997,4	99 997,46 k	Euribor[6]	0,09%
Svensk Exportkredit	võlakiri	2006	2021	141 300,0	EUR	646 204,6	516 963,76 k	Euribor	0,07%
Dexia Banque	võlakiri	2007	2027	25 564,7	EUR	400 000,0	369 197,26 k	Euribor[7]	0,06%
EIB laen	laen	2008	2028	31 955,0	EUR	499 987,1	499 987,13 k	Euribor	0,13%
Nordea Bank Finland Plc	võlakiri	2009	2012	31 400,0	EUR	491 303,2	491 303,23 k	Euribor	3,00%
							Kaalutud keskmine		
							Kokku:	2 727 434,7	marginaal: 0,64%

Laenuportfelli kaalutud keskmine eluiga on 10,7 aastat.

2010. aastal on linnal kavas välisabi sild- ja kaasfinantseerimiseks ning olemasolevate võlakohustuste refinantseerimiseks kaasata võõrvahendeid mahus kokku kuni 356,9 miljonit krooni ehk 23 miljonit eurot. Esialgu on linn saanud Rahandusministeeriumilt kooskõlastuse olemasolevate võlakohustuste osaliseks refinantseerimiseks mahus 216 miljonit krooni. Laenuvajadus välisabi kaasfinantseerimiseks selgub juulikuus peale välisrahastusega projektidega seotud oluliste riigihangete läbiviimist.

Joonis 17. Laenude ja võlakirjade osakaal portfellis seisuga 01.01.2010 (%)

Lisaks võetavatele laenudele ja emiteeritavatele võlakirjadele tuleb võlakohustustena arvesse võtta ka kohustused kapitalirendilepingutest. Vastavalt valla- ja linnaeelarve seadusele võib kapitalirenti kasutada üksnes valla või linna arengukavas ettenähtud investeringuteks. Linna seisukoht on, et kapitalirenti kui finantseerimisinstrumenti tuleks kasutada ainult linnale olulise põhivara soetamisel. Muu mittespetsiifilise põhivara soetamisel, nagu sõiduaudod, arvutustehnika, paljundustehnika jms osas tuleks eelistada

kasutusrendilepinguid. Seetõttu ei ole ka keskpikas perspektiivis ette näha kapitalirendikohustuste suurenemist.

Laenustrateegia üheks oluliseks osaks on ka intressiriski maandamine. Senini on linn intressiriski maandamiseks sõlminud kuus 5-aastase tähtajaga intressimäära swapi lepingut (IRS), mis katavad kokku 50% linna laenuportfelliga. Linnal on ka edaspidi kavas laenuportfelli intressiriski maandamiseks sõlmida uusi lepingud, arvestades instrumentide ja tähtaegade valikul finantsturgudel toimuvate muutustega.

6. Rahavood

Rahavood hõlmavad eelarveaastaks planeeritud laekumisi ja väljamakseid, s.o linna rahaliste vahendite ja likviidsuse juhtimist. Rahavoogude juhtimisel on põhieesmärgiks linna tulude käibevalte kiirendamine ja linna kulutuste katteks vajalike maksete õigeaegne teostamine.

Rahavoogude juhtimisel lähtutakse järgmistest alameesmärkidest:

- lühiajalise võõrkapitali kaasamisel valitakse linnale sobivaim finantsinstrument, mille prognoositavad kulud oleksid väikseimad;
- vabade vahendite investeerimisel lähtutakse konservatiivsetest investeerimispõhimõtetest, tagades finantsvara likviidsuse ja vara säilivuse;
- aasta lõpu kassajääk planeeritakse mahus, mis võimaldab aasta alguse kulude katteks väljamakseid teha ilma lühiajalist võõrkapitali kaasamata.

Linna rahavoogude juhtimisel aastatel 2010-2014 on eesmärgiks rahavoogude planeerimise täpsuse tõstmine linna ametiasutuste tasandil ning nõuete ja kohustuste juhtimise tõhustamine. Rahakäibe optimeerimisel on seatud eesmärgiks sõlmida kaupade ja teenuste ostmiseks enam püsilepinguid, mille alusel toimuks kaupade ja teenuste eest tasumine käibe mahust tuleneva hinnasoodustusega ja ilma ettemaksudeta. Kaupade ja teenuste eest tasumisel saavutada keskmiseks maksetähtajaks 21 päeva. Kulude kokkuhoiu eesmärgil aga seada eesmärgiks tsentraalse ostuorganisatsiooni loomine.

Kiirema ja täpsemini prognoositava raharingluse tagamiseks on linn koos viitenumbrite süsteemiga arendanud otsekorralduslepingute sõlmimise võimaluse linna poolt osutatavate teenuste eest tasumiseks, mis lisaks tagab ka mugavama ja säästlikuma arvlemise linna klientidele. Samuti on linnal kavas arendada ühtne

kassasüsteem sularaha ja kaardimaksetega tegelevates asutustes, mis tagab tehingute õigeaegse kajastamise linna finantsinfosüsteemis ning võimaldab kokku hoida ka administreerimiskulusid.

2009. aasta eelarve ja rahakäibe planeerimisel nähti ette kasutada aasta alguse suurt hoiuste jääki osaliselt kulude katteallikana. Tulenevalt järsust majanduslangusest, mis mõjutas linna tulusid planeeritust rohkem, kujunes 2009. aasta lõpu hoiuste jäägiks 86,2 miljonit krooni. 2010. aasta eelarvega planeeriti uuesti hoiuste kasvu, mis on oluline linna likviidsuse tagamiseks. Järgnevatel aastatel on hoiuste jääk pidevalt üle 200 miljoni krooni.

Rahavoogude prognoosi koostades on üheks eesmärgiks selgitada, kas linna põhitegevuste ja investeerimistegevuse katteks on vaja kaasata laenuvahendeid. Linna rahavood on liigendatud rahavoogudeks haldustegevusest, investeerimistegevusest ja finantseerimistegevusest. Haldustegevused on tegevused, mis on seotud linna poolt toodete ja teenuste osutamisega ning toetuste arvelt tehtud väljamaksetega. Investeerimistegevused on tegevused, mis seonduvad vara soetamise ja paigutustega materiaalsesse ning immateriaalsesse põhivarasse ja teistesse kapitaliobjektidesse. Finantseerimistegevused on tegevused, mis on seotud eelarve finantseerimisallikatega, nagu näiteks laenud. Ülevaate prognoositavatest rahavoogudest eelarvestrateegiaga hõlmatud perioodil annab alljärgnev tabel.

Tabel 16. Linna rahavood 2009-2014 (tuh kr)

Rahakäibe prognoos	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	tegelik	eelarve	prognoos	prognoos	prognoos	prognoos
Laekumised haldustegevusest	6 192 724	6 459 661	6 489 975	6 581 476	6 903 941	7 125 940
Tulude laekumine	5 034 990	5 049 602	5 043 443	5 237 365	5 449 153	5 686 370
Maksud	4 012 055	3 893 582	4 006 000	4 157 500	4 344 000	4 547 000
sh tulumaks	3 575 285	3 261 582	3 343 000	3 483 000	3 654 000	3 834 000
maamaks	314 468	314 200	319 000	320 000	321 000	323 000
kohalikud maksud	122 302	317 800	344 000	354 500	369 000	390 000
Tegevustulu	968 409	1 095 393	978 318	1 023 695	1 047 683	1 080 800
Muud tulud	54 526	60 627	59 125	56 170	57 470	58 570
Toetused	1 157 734	1 410 059	1 446 532	1 344 111	1 454 788	1 439 570
sh riigilt	1 104 725	1 067 441	1 102 468	1 111 338	1 136 338	1 188 370
välisrahastus	51 119	340 669	342 029	230 873	316 450	249 200
muud toetused ja annetused	1 890	1 949	1 800	1 900	2 000	2 000
Väljamaksed haldustegevuseks	-6 205 241	-6 086 600	-6 197 072	-6 268 453	-6 374 010	-6 466 344
sh tegevuskulu	-6 108 663	-5 986 100	-6 090 093	-6 155 975	-6 260 795	-6 352 224
finantskulud	-96 578	-100 500	-106 979	-112 478	-113 215	-114 120
Laekumised investeerimistegevusest	249 528	328 300	221 000	161 000	133 000	124 000
sh põhivara müük	91 780	98 300	90 000	50 000	50 000	40 000
aktsiakapitali vähendamine	53 173	54 000	45 000	28 000	0	0
antud laenude tagasimaksud	2 740	0	0	0	0	0
saadud dividendid	85 060	120 000	80 000	76 000	76 000	76 000
finantstulu	16 775	6 000	6 000	7 000	7 000	8 000
Väljamaksed investeerimistegevuseks	-919 948	-496 045	-512 926	-480 303	-630 842	-762 696
sh põhivara soetamine	-919 248	-496 045	-512 926	-480 303	-630 842	-762 696
aktsiate ja osakute soetamine	-700					
Laekumised finantseerimistegevusest	491 303	356 936	216 103	727 036	249 833	219 883
sh eelarvelaenu võtmine	491 303	356 936	216 103	727 036	249 833	219 883
Väljamaksed finantseerimistegevuseks	-202 832	-232 852	-216 203	-727 136	-249 933	-219 933
sh eelarvelaenu tagastamine	-201 106	-232 700	-216 103	-727 036	-249 833	-219 883
kapitalirendi põhiosa maksed	-1 726	-152	-100	-100	-100	-50
Laekumised kokku	6 933 555	7 144 897	6 927 078	7 469 512	7 286 774	7 469 823
Väljamaksed kokku	-7 328 021	-6 815 497	-6 926 201	-7 475 892	-7 254 785	-7 448 973

7. Kokkuvõte

Keskpika planeerimise üldiseks eesmärgiks on suurendada eelarveprotsessi stabiilsust, tagada linna vahendite sihipärasem arenguprojektidesse suunamine ja efektiivsem kasutamine, seega on eelarvestrateegia aluseks ka eelarve koostamisel ja eelarve kulutuste kavandamisel.

Käesolev strateegia on koostatud eeldustel, et Tallinna elanikkond püsib ka järgnevatel aastatel stabiilselt 400 tuhande elaniku piires ning Eesti majandus väljub kriisist 2010. aasta lõpus ning 2011. aastast tööhõive ja keskmine palk taas mõõdukalt kasvavad. Strateegia perioodiga hõlmatud aastad on nii Eesti majandusele tervikuna kui ka Tallinna linnale keerukad. Madala tööhõive, elanike sissetulekute languse ning omavalitsuste riigipoolsete tulubaasi kärbete tulemusena on linna finantspositsioon oluliselt halvenenud.

Sellest lähtudes on lähimate aastate esmaseks eesmärgiks pigem linna elanikele senisel tasemel avalike teenuste tagamine, abivajajate toimetuleku kindlustamine ning meetmed ettevõtluse toetuseks. Suuremaid arenguprojekte on aga võimalik teostada eelkõige struktuurivahendeid kaasates.

Hoolimata sellest, et linna tulude vähenemise perioodil on võimalik teha kulutusi tunduvalt väiksemas mahus kui eelnevatel aastatel, ei peatu linna areng. Kuigi täies ulatuses linna poolt finantseeritavate investeerimisprojektide maht mõnevõrra väheneb eeskätt võõrvahendite kaasamise piirangute tõttu, kasvab samal ajal märkimisväärselt välisrahastuse toel teostatavate projektide maht. Tänapäevaseks heakskiidu saanud välisprojektide osas on suurim rõhuasetus teede, tänavate ja ristmike rekonstrueerimisel, mis moodustab 40% projektide üldmahust. Hariduse valdkonna investeerimistegevuses suureneb aasta-aastalt erasektoriga koostööprojektide osakaal. Jätkatakse koolide tervikrenoveerimist ning uute lasteaiakohtade loomist. Olulise osatähtsusega on ka tehnovõrkude ja linnamajanduse valdkondade investeerimisprojektide mahud. 2011. aastaks on linn võtnud endale kohustuse viia lõpule ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ehitus vanades elamurajoonides, sademeveekanaliseerimise ehitus jätkub ka järgnevatel aastatel. Välisrahastuse toel ehitatakse sotsiaalrajatisüksusi ja peremaju lastekodulastele. Koostöös erasektoriga toimub munitsipaalorterite ehitus Raadiku elurajoonis.

Toomas Vitsut
Tallinna Linnavolikogu esimees

[1] Regionaalseid andmed avaldab Statistikaamet kaheaastase nihkega.

[2] Intressibaas fikseeritud 27. märtsil 2009 intressiswapi lepinguga 5 aastaks tasemel 2,852%

[3] Intressibaas fikseeritud 15. jaanuaril 2009 intressiswapi lepinguga 5 aastaks tasemel 2,880%

[4] Intressibaas fikseeritud 28. märtsil 2006 intressiswapi lepinguga 5 aastaks tasemel 3,618%

[5] Intressibaas fikseeritud 28. märtsil 2006 intressiswapi lepinguga 5 aastaks tasemel 3,567%

[6] Intressibaas fikseeritud 28. märtsil 2006 intressiswapi lepinguga 5 aastaks tasemel 3,669%

[7] Intressibaas fikseeritud 02. juulil 2009 intressiswapi lepinguga 5 aastaks tasemel 2,975% %